

RADA GMINY
62-402 OSTROWITE
ul. Lipowa 2, woj. wielkopolskie
tel. 63 276 51 61

U C H W A Ł A NR XXVIII/267/2020

RADY GMINY OSTROWITE z dnia 29 września 2020 r.

w sprawie przyjęcia „Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Ostrowite na lata 2020-2023”

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9 i art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r., poz. 713) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r., poz. 282 z późn. zm.) po uzyskaniu opinii Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

u c h w a ł a s i ę, c o n a s t ę p u j e.

§ 1. Przyjmuje się „Program Opieki nad Zabytkami Gminy Ostrowite na lata 2020-2023”, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Ostrowite.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

**PRZEWODNICZĄCY
RADY GMINY**

Andrzej Świętek

2011/10/27

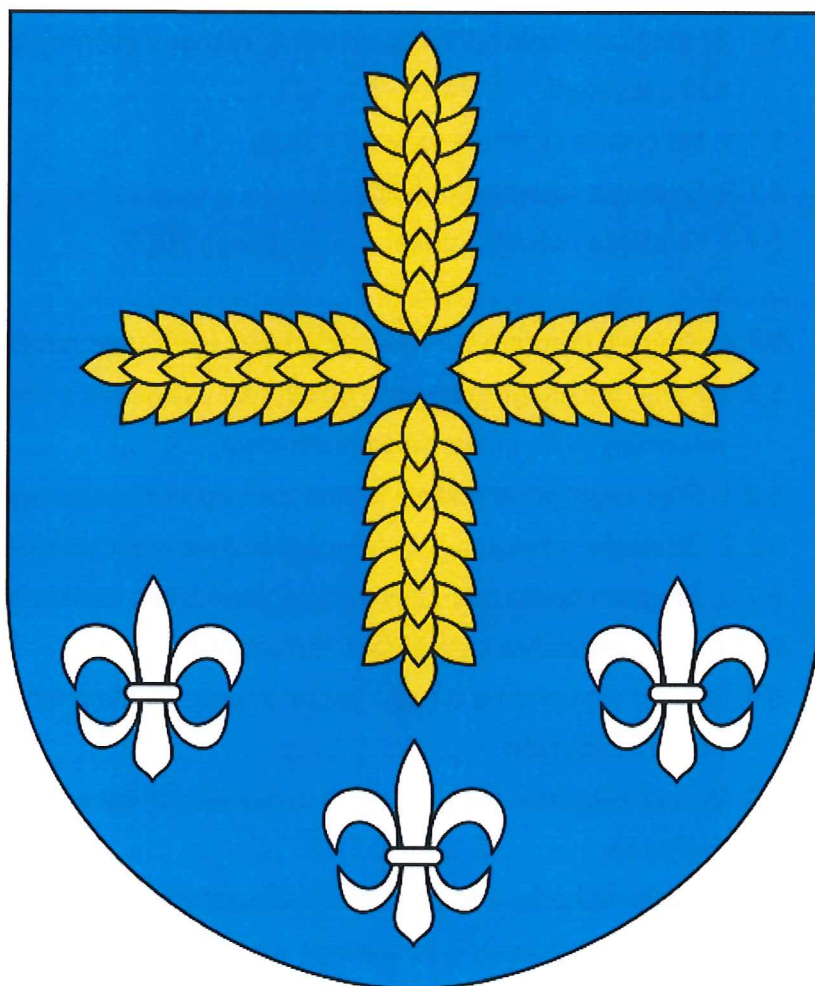
RADA GMINY
62-402 OSTROWITE
ul. Lipowa 2, woj. wielkopolskie
tel. 63 276 51 61

Załącznik
do Uchwały Nr XXVIII/267/2020
RADY GMINY OSTROWITE
z dnia 29 września 2020 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI

GMINY OSTROWITE

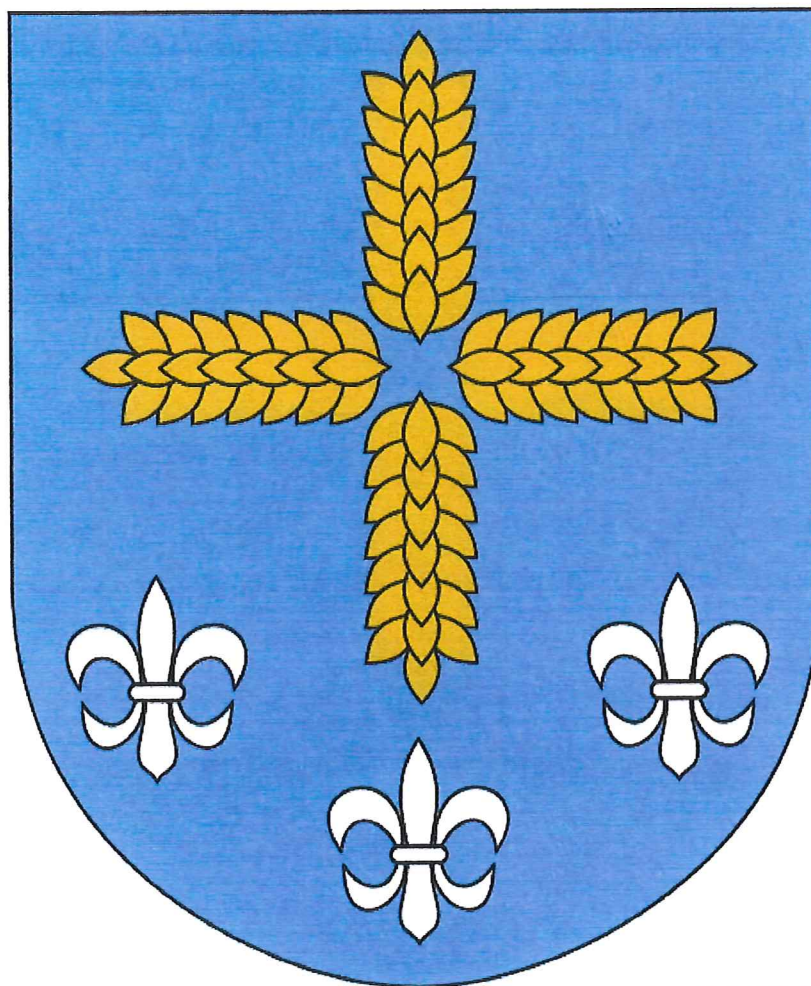
NA LATA 2020 – 2023

OSTROWITE 2020

SPIS TREŚCI	str.
Wstęp.....	4
1. Położenie i krótka charakterystyka gminy.....	5
2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	8
3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami - zadania i kompetencje organu gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	9
4. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	10
5. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.....	17
5.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	17
5.1.1. Narodowa strategia rozwoju kultury.....	17
5.1.2. Strategia rozwoju kraju 2020.....	18
5.1.3. Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020..	18
5.1.4. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	19
5.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa.....	20
5.2.1. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego...20	
5.2.2. Strategia rozwoju turystyki województwa wielkopolskiego.....	24
5.2.3. Program opieki nad zabytkami województwa wielkopolskiego.....	26
6. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.....	27
6.1. Zabytki nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków.....	27
6.2. Wykaz zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.....	28
6.3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków.....	31
6.4. Krajobraz kulturowy – obszarowe wpisy do rejestru zabytków (układy urbanistyczne, parki kulturowe, parki krajobrazowe).....	31
6.5. Zabytki archeologiczne.....	32
6.5.1. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków.....	32
6.5.2. Stanowiska archeologiczne o własnej formie krajobrazowej.....	33
6.5.3. Opis koncentracji stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją i krótką analizą chronologiczną, uwarunkowania fizjograficzne.....	33
6.5.4. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY OSTROWITE
NA LATA 2020 – 2023

Wojewódzki Urząd
Ochrony Zabytków w Poznaniu
Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków
Uzgodniono ze stanowiska konserwatorskiego
Załącznik do pisma/decyzji/postanowienia/pozwolenia
z dnia 02.09.2020 Nr Wki.50250.1.2020

OSTROWITE 2020

Wielkopolski Wojewódzki
Konserwator Zabytków
mgr Jolanta Goszczyńska

7. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.....	40
7.1. Uwarunkowania wynikające ze <i>Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy</i>	40
7.2. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy.....	43
7.3. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.....	51
7.4. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.....	52
8. Charakterystyka i ocena stanu zachowania zabytków wpisanych do rejestru zabytków.....	53
9. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie.....	57
10. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	59
10.1. Gminna ewidencja zabytków.....	59
10.2. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków.....	59
10.3. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.....	60
10.4. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.....	61
10.5. Określenie zasobów zabytkowych, które można wykorzystać do tworzenia np. tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych itp.....	61
11. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	64
12. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	65
13. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	66

Wstęp

Dziedzictwo kulturowe to ważny czynnik życia i działalności każdego człowieka. Stanowi ono dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, jak również dorobek naszych czasów. Zawiera w sobie wszystkie skutki środowiskowe wynikające z interakcji pomiędzy ludźmi a otoczeniem na przestrzeni dziejów. Dziedzictwo kulturowe jest narodowym dobrem i stanowić winno istotny fragment działalności społeczeństwa obywatelskiego. Jako dzieło człowieka ma charakter uniwersalny lub lokalny. W jednym i drugim przypadku jest predysponowane do odegrania zasadniczej roli w polityce regionalnej państwa oraz działalności samorządowych regionów i subregionów. Muszą one uznać potrzebę ochrony historycznych wartości regionów oraz pielęgnowanie tradycji lokalnych za podstawowy warunek tożsamości społecznej. Dziedzictwo bowiem tworzy i rozwija poczucie narodowej tożsamości i bezpośredniego związku człowieka z krajem, regionem, miejscowością. Dziedzictwo kulturowe jest podstawowym warunkiem trwania społeczności lokalnych, a zarazem stanowi atrakcyjny produkt rynkowy i czynnik rozwoju gospodarczego. Zmieniająca się rzeczywistość społeczna i ekonomiczna oraz wolny rynek gospodarczy stwarzają poważne niebezpieczeństwo dla wszystkich składników dziedzictwa kulturowego. Zatem konieczne jest znalezienie kompromisu pomiędzy kanonami ochrony, a wymogami życia i prawami ekonomii, mając na uwadze, że mieszkańcy gminy są spadkobiercami i depozytariuszami ukształtowanego w długim procesie historycznym dorobku kulturowego poprzednich pokoleń. Należy więc pamiętać, że dziedzictwo kulturowe podlega ochronie i powinno być obejmowane jak najszerszymi formami zabezpieczeń, gdyż właśnie w oparciu o elementy własnego dziedzictwa jednostka identyfikuje się z daną społecznością, jej wartościami i celami, może aktywnie się w niej rozwijać. Wobec tego niezwykle ważne jest rozumienie dziedzictwa i traktowanie dziedzictwa jako wartości nadrzędnej, ponadczasowej, niezależnej od tego, kto był jej twórcą, właścicielem czy opiekunem.

Ochronę zabytków definiuje się jako ogół działań mających na celu zapewnienie zabytkom: trwania dum mundus durat (jak długo będzie istniał świat); uczestnictwa w kształtowaniu świadomości indywidualnej i społecznej; wypełniania roli składnika współkształtującego środowisko człowieka. Zabytki są bowiem nie tylko śladem przeszłości, ale także cennym składnikiem kultury współczesnej, przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego człowiekowi

środowiska jego życia, a ich zachowanie, ochrona i konserwacja jest działaniem w ważnym interesie publicznym ze względu na znaczenie zabytków w procesie edukacji, humanizacji społeczeństwa, jego kulturowej identyfikacji, wreszcie także znaczenie dla sfery ekonomii i gospodarki.

Ochrona dziedzictwa kulturowego gminy Ostrowite związana jest z jego interpretacją oraz efektywnym zarządzaniem jego zasobami zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju. Dziedzictwo bowiem, jako wspólne dobro i czynnik prorozwojowy, ma służyć współczesnym i przyszłym pokoleniom. Konstytucyjny obowiązek ochrony dziedzictwa kulturowego spoczywa na administracji państwa, na samorządzie terytorialnym, na właścicielach lub użytkownikach zasobów oraz na wszystkich uczestnikach procesów społecznych, edukacyjnych, artystycznych, naukowych czy gospodarczych. Dziedzictwo kulturowe gminy jest jej wartością, która zauważona i odpowiednio wyeksponowana w strategiach i planach, może zostać wykorzystana w procesach rozwoju regionalnego.

Program opieki nad zabytkami gminy Ostrowite na lata 2020-2023 jest programem dotyczącym realizacji zadań publicznych w zakresie ochrony i kształtowania dziedzictwa kulturowego gminy, określa jego zasoby i podstawowe kierunki działań dla zachowania i poprawy jego stanu zachowania oraz wskazuje prawne uwarunkowania jego ochrony, służąc także szeroko pojętej współpracy między poszczególnymi podmiotami odpowiedzialnymi za obiekty zabytkowe.

1. Położenie i krótka charakterystyka gminy

Gmina wiejska Ostrowite, utworzona tuż po odzyskaniu niepodległości w 1918 r., położona jest we wschodniej części województwa wielkopolskiego, w odległości ok. 100 km od Poznania. Administracyjnie należy do powiatu słupeckiego i jest jedną z ośmiu tworzących go gmin, położoną w północnej części, graniczącą z powiatem konińskim, w odległości ok. 16 km od Słupcy, stolicy powiatu. Siedzibą władz samorządowych i lokalnym centrum handlowo-usługowym gminy jest największy ośrodek osadniczy, zamieszkiwany przez 848 osób, rozlokowana przy drodze wojewódzkiej nr 262 miejscowość Ostrowite, która w średniowieczu posiadała status miasta. W latach 1975–1998 gmina należała do ówczesnego województwa konińskiego.

Powierzchnia gminy wynosi 104 km², co stanowi 12,4% powierzchni powiatu. Użytki rolne zajmują ok. 80% obszaru gminy, stąd jej zdecydowanie rolniczy charakter, a lasy - 9,2%, których większe kompleksy występują głównie

w północno - zachodniej części gminy, wzdłuż rynny jezior Powidzkiego, Kosewskiego i Skrzynki, oraz w południowo-zachodniej części gminy, w rejonie Mieczownicy. Wskaźnik lesistości jest znacznie niższy od średniej dla powiatu słupeckiego (15,6%) i dla województwa wielkopolskiego (25,8%). Niemal cały obszar gminy objęty jest ochroną przyrodniczą. Około 33% powierzchni w północno - zachodniej części gminy leży w obrębie Powidzkiego Parku Krajobrazowego, natomiast 90% terytorium gminy obejmuje Powidzko - Bieniszewski Obszar Chronionego Krajobrazu. Część terenów chronionych należy do sieci Natura 2000 – jest to obszar specjalnej ochrony siedlisk Pojezierze Gnieźnieńskie (PLH300026), obejmujący m.in. największe i najgłębsze w Wielkopolsce jezioro Powidzkie z podwodnymi łakami ramienic. Przebiega tędy również Europejska Sieć Ekologiczna EKONET-Polska. Oprócz rolniczych gmina spełnia również funkcje rekreacyjno-turystyczne. Gminę zamieszkuje 5121 osób (wg danych z 31 grudnia 2019 r.), czyli 8, 6% ludności powiatu. Gęstość zaludnienia wynosi 49 os./km². Strukturę osadniczą tworzy 21 wsi sołeckich: Doły, Giewartów, Giewartów-Holendry, Gostuń, Grabina, Izdebno, Jarotki, Kania, Kąpiel, Kosewo, Mieczownica, Napruszewo, Ostrowite, Przecław, Sienno, Siernicze Małe, Siernicze Wielkie, Skrzynka, Szyszłowo, Stara Olszyna, Tomaszewo, obejmujących 43 miejscowości. Gmina sąsiaduje z czterema jednostkami samorządowymi należącymi do dwóch powiatów:

- od wschodu z gminą Kleczew (powiat koniński),
- od południowego wschodu z gminą Kazimierz Biskupi (powiat koniński),
- od południa z gminą Słupca (powiat słupecki),
- od zachodu z gminą Powidz (powiat słupecki).

Jednostki osadnicze gminy łączy sieć dróg gminnych o łącznej długości ponad 210 km oraz 5 dróg powiatowych o długości 38 km. Przez tereny gminne przebiegają też drogi wojewódzkie o długości 17,6 km: w układzie południkowym DW 262 łącząca Szyszłowo – Orchowo – Gębice - z Kwieciszewem w gminie Mogilno; DW nr 263 relacji Słupca - Ślesin - Sompolno - Kłodawa - Dąbie, która zapewnia dostęp do drogi krajowej nr 92 oraz równoległej do niej autostrady A2, jak również do linii kolejowej Berlin –Moskwa, mające wpływ na łatwy dojazd do gminy. Gmina jest położona w zasięgu lotniska wojskowego w Powidzu.

Według regionalizacji fizycznogeograficznej, obszar gminy położony jest w granicach makroregionu Pojezierze Wielkopolskie, w mezoregionie Wysoczyzna Gnieźnieńska, nad jeziorem Powidzkim rozciągającym się wzdłuż zachodniej granicy gminy. Młodoglacjalna rzeźba terenu jest bardzo

zróznicowana, jednak jego deniwelacja wynosi tylko 25,15 m. Najwyżej położony punkt znajduje się na szczycie jednego z pagórków w obrębie moreny czołowej, pomiędzy miejscowościami Tomiszewo i Giewartów Holendry (jego rzędna wynosi 121,4 m n. p. m), najniższy punkt znajduje się w południowo-zachodniej części gminy na brzegu rzeki Mieszna - rzędna 96,25 m n. p. m. W południowej i zachodniej części gminy dominującym elementem krajobrazu jest wał spiętrzony moreny czołowej, dochodzącej na zachodzie do brzegów Rynny Powidzkiej, wypełnionej wodami Jeziora Powidzkiego o pow. 1036 ha i mającej swoją kontynuację na zachodnim brzegu tego jeziora. Na przedpolu tego wału w południowo-zachodniej części gminy, powierzchnię dennomorenowej wysoczyzny przykrywa sandr, rozcięty przez Rynnę Powidzką, na południe od Jeziora Powidzkiego wykorzystywaną przez rzekę Mieszna, odprowadzającą wody z jeziora na południe do Warty. Centralną i wschodnią część gminy zajmuje falista i płaska wysoczyzna dennomorenowa, rozcięta w części wschodniej dwoma rynnami o przebiegu południowym - Koziegłowską i Ostrowicką. Północną część gminy zajmuje sandr, na którego powierzchni, w północnej części wzdłuż brzegu Rynny Powidzkiej występuje wał ozowy o charakterystycznym dla tych form krętym przebiegu i nierównej linii grzbietowej. Dla północno - wschodnich części gminy charakterystyczne są terasy sandrowe występujące od Rynny Powidzkiej do rynny jezior Kosewskiego i Kańskiego i na południe od rynny tych jezior, do podnóży wału czołowo-morenowego i wysoczyzny falistej. Wody powierzchniowe rynien jeziornych uzupełniają ciekі rzeczne: rzeka Mieszna – wypływająca z jeziora Powidzkiego w kierunku południowym, Struga Ostrowicka – uchodząca równoleżnikowo do jeziora Koziegłowskiego, Kanał Kosewski – łączący jeziora Kańskie, Kosewskie i Powidzkie, Sucha Rzeka – w południowej części gminy przepływający południkowo w kierunku Słupcy, a także kilka zbiorników małej retencji. Gmina Ostrowite posiada udokumentowane złoża surowców mineralnych. W rejonie wsi Jarotki występuje złożo węgla brunatnego („Pątnów III”), które nie jest eksploatowane. Udokumentowane są także złoża pisków i torfów, również nie są eksploatowane.

Badania archeologiczne i pozyskane artefakty wskazują, iż tereny gminy były miejscem osadnictwa od czasów prehistorycznych. Sieć osadnicza rozwijała się stosownie do uwarunkowań przyrodniczych. Źródła pisane dowodzą, iż w okresie panowania pierwszych Piastów tereny dzisiejszej gminy należały do kasztelanii łądzkiej. Wiadomo, iż Ostrowite pierwotnie było wsią szlachecką.

W 1252 r. stało się własnością kapituły gnieźnieńskiej, stąd zapewne wywodzi się dawna nazwa wsi Ostrowite Kapitulne, co odnaleźć można w dokumentach kościelnych. Parafia powstała na przełomie XIII i XIV w. W 1372 r. Ostrowite otrzymało prawa miejskie, jednak fakt położenia na uboczu dawnego szlaku handlowego, wiodącego z Poznania do Warszawy, utrudniające komunikację z innymi miejscowościami, usytuowanie Jeziora Powidzkiego i konkurencja sąsiednich miast, przeszkodziły w rozwoju miasta. Tereny Ostrowitego pod koniec XVI w. leżały w powiecie gnieźnieńskim województwa kaliskiego. Do miejscowości o średniowiecznej metryce należy też, obecnie znany jako atrakcyjna miejscowość turystyczna, Giewartów wzmiankowany w 1296 r. W końcu XVIII w. Ostrowite zostało objęte zaborem rosyjskim. Na terenie obecnej gminy, przez wsie Anastazewo, Naprusewo i Jezioro Powidzkie, przebiegała wówczas granica z zaborem pruskim. W roku 1863 na terenie gminy doszło do potyczki wojsk carskich z oddziałem powstańców, którymi dowodził Franciszek Budziszewski, z racji nierównych sił zakończoną klęską Polaków. Dla uczczenia pamięci powstańców w 1916 r. ustawiono na ich mogile w Mieczownicy pomnik. W czasie I wojny światowej omawiane tereny znalazły się pod okupacją cesarskich Niemiec, natomiast podczas II wojny światowej tereny gminy wcielono do Okręgu Rzeszy „Kraj Warty”. Po wyzwoleniu przez wojska radzieckie w styczniu 1945 r., rozpoczął się nowy etap przemian społeczno-gospodarczych w realiach 2 poł. XX i początku XXI w. Obecnie podejmowane działania samorządu podnoszą atrakcyjność gminy dla mieszkańców i turystów.

Wykształcony na przestrzeni wieków dorobek kultury materialnej, którego zasoby przetrwały w gminie do czasów obecnych, również dziedzictwo niematerialne – tradycja, zwyczaje, obrzędy, muzyka ludowa, postaci i zdarzenia historyczne - są wyrazem troski władz samorządowych, aby poznały je kolejne pokolenia, dają również podstawę do kreowania nowych propozycji turystycznych, promocyjnych i generujących wzmacnianie lokalnych więzi społecznych..

2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Nadrzędnym celem *Programu opieki nad zabytkami gminy Ostrowite na lata 2020-2023* jest ukierunkowanie działań samorządu gminnego na poprawę stanu zachowania i utrzymania zasobów dziedzictwa kulturowego gminy. Szczegółowe cele wynikają z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków

i opiece nad zabytkami.

Cele te określone zostały następująco:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami – zadania i kompetencje organu gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity: Dz. U. z 2020, poz. 713).

Zgodnie z art. 7, ust. 1, pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. spraw kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r., poz. 282 ze zm.), która nakłada na gminę następujące obowiązki i uprawnienia:

- a) prawo utworzenia przez radę gminy (po uprzednim zasięgnięciu opinii konserwatora zabytków) parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art.16),

- b) obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 18 i 19),
- c) obowiązek uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 20),
- d) obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22, ust. 4),
- e) przyjmowanie zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem oraz powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 32, ust. 1, pkt 3 i ust. 2),
- f) przyjmowanie zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 33, ust. 1 i 2),
- g) sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego gmina posiada tytuł prawny (art. 71, ust. 1 i 2)
- h) prawo udzielania przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętych uchwałach, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków (art. 81),
- i) obowiązek sporządzenia przez wójta gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87, ust. 1).
- j) obowiązek sporządzenia i przedstawienia radzie gminy sprawozdania z realizacji programu (art. 87, ust. 5).

4. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawarte zostały w szeregu dokumentach:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.)

Ustawa zasadnicza stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce. Zgodnie z art. 5, art. 6 ust. 1 Rzeczpospolita Polska strzeże dziedzictwa narodowego, zapewnia ochronę środowiska, kierując się

zasadą zrównoważonego rozwoju oraz stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będących źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa art. 86 ustawy.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r., poz. 282 ze zm.)

Ustawa stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w kraju, określa politykę zarządzania zabytkami, wyznacza główne zadania państwa i właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe zapisy określają przedmiot, zakres i formy ochrony i opieki nad zabytkami, zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, formy ochrony zabytków.

Użyte w art. 3 ustawy określenia oznaczają:

- 1) zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;
- 3) zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;
- 4) zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami - instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa

budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;

9) badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;

10) badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;

11) badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;

12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;

13) historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;

14) krajobraz kulturowy - postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;

15) otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Ochrona zabytków (art. 4) polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi za granicę,
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

W art. 5 zdefiniowane zostało pojęcie opieki nad zabytkami, która sprawowana jest przez właściciela lub posiadacza zabytku. Polega ona w szczególności na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku wraz z jego otoczeniem w jak najlepszym stanie,
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ze względu na bardzo zróżnicowany charakter obiektów, które mogą być zabytkami, w art. 6 przedstawiono przykładowe wyliczenie z podziałem na zabytki nieruchome, ruchome i archeologiczne. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności: krajobrazami kulturowymi, układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi, działami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego, obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi, cmentarzami, parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni, miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności: dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje, numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego, materiałami bibliotecznymi, instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi, przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności: pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyskami, kurhanami, relikdami

działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Ustawa wyróżnia (w art. 7) następujące formy ochrony:

- 1) wpis do rejestru zabytków,
- 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- 2) uznanie za pomnik historii,
- 3) utworzenie parku kulturowego,
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Zgodnie z art. 36 ust. 1, pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga:

- 1) prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, w tym prac polegających na usunięciu drzewa lub krzewu z nieruchomości lub jej części będącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem lub inną formą zaprojektowanej zieleni;
- 2) wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- 3) prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;
- 4) prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
- 5) prowadzenie badań archeologicznych;
- 6) przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- 7) trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;
- 8) dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- 9) zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;
- 10) umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych w rozumieniu art. 2 pkt 16 b i 16 c ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz napisów, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;
- 11) podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru, z wyłączeniem

działań polegających na usuwaniu drzew lub krzewów z terenu nieruchomości lub jej części niebędącej wpisany do rejestru parkiem, ogrodem albo inną formą zaprojektowanej zieleni;

12) poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa można prowadzić prace konserwatorskie i restauratorskie oraz badania konserwatorskie na podstawie pozwolenia wydanego przez ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego.

Tryb wydawania pozwoleń na prace przy zabytkach określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2018 r., poz. 1609 ze zm.).

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity: Dz. U. z 2020 r., poz. 713)

Zgodnie z art. 7, ust. 1, pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. spraw kultury, a więc bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2019, poz. 1396 ze zm.)

Ustawa określa, że przy sporządzaniu prognozy oddziaływania na środowisko należy dokonać analizy i oceny oddziaływania m.in. na obiekty zabytkowe. W przypadku odstąpienia od przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, ustawa nakłada obowiązek sprawdzenia, czy decyzja o odstąpieniu uwzględnia obszary mające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2020, poz. 55 ze zm.)

Zgodnie z art. 83 a, ust. 1 ustawy, zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wydaje wójt, burmistrz albo prezydent miasta, a w przypadku gdy zezwolenie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu z terenu

nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków - wojewódzki konserwator zabytków.

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2020 r., poz. 293 ze zm.)

Zapisy ustawy określają, iż podczas sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, decyzji o warunkach zabudowy oraz ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego należy uwzględnić obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Ustawa nakłada na samorządy obowiązek zawiadomienia konserwatora zabytków o przystąpieniu do sporządzania studium i planów zagospodarowania przestrzennego, uwzględnienia wniosków konserwatorskich oraz uzgodnienia dokumentów.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2020 r., poz. 65 ze zm.)

Ustawa określa (w art. 13 ust 4.), iż pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, stanowiącej własność jednostki samorządu terytorialnego i Skarbu Państwa. Zgodnie z art. 13 ust. 5 sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Zgodnie z art. 29, jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy określaniu sposobu korzystania z niej, można nałożyć na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej obiektów zabytkowych. Przy sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, ustaloną cenę obniża się o 50 % (art. 68). Właściwy organ, może za zgodą odpowiednio wojewody, rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. Nr z 2019 r., poz. 1186 ze zm.)

Art. 5 ust. 1, pkt 7 oraz ust. 2.

Obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego

przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz utrzymywać w należytym stanie technicznym i estetycznym, nie dopuszczając do nadmiernego pogorszenia jego właściwości użytkowych i sprawności technicznej, w szczególności w zakresie związanym z wymaganiami ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

Art. 30 ust. 2.

Do zgłoszenia robót budowlanych należy dołączyć, w zależności od potrzeb, pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 30 ust. 7.

Właściwy organ może nałożyć, w drodze decyzji, obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Art. 39 ustawy określa, iż:

- prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia konserwatora zabytków,
- pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków,
- w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów nie wpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

5. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

5.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

5.1.1. Narodowa strategia rozwoju kultury na lata 2004-2013 (przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21.09.2004 r.) **wraz z uzupełnieniem na lata 2004-2020** (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 14.06.2005 r.)

Głównym celem strategicznym jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturowego regionów w Polsce poprzez m.in. zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywną ochronę zabytków. Wśród kierunków działań wymieniono

kompleksową rewaloryzację obiektów zabytkowych, ich adaptację na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, społeczne, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości, promocję potencjału kulturowego regionów.

Instrumentem realizacji strategii jest Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”. Wśród najważniejszych celów strategicznych państwa z sferze ochrony zabytków wymieniono:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami,
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa,
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służb konserwatorskich,
- intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zachowania zabytków nieruchomych.

5.1.2. Strategia rozwoju kraju 2020 (przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 25.09.2012 r.)

Strategia rozwoju kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo, zakłada poprawę dostępu do wiedzy o dziedzictwie kulturowym, a w efekcie wzrost świadomości społecznej w związku z postulowanym upowszechnieniem wykorzystania technologii cyfrowych. Wprowadzeniu odpowiednich standardów świadczenia usług publicznych oraz zwiększeniu ich dostępności służyć będzie szersze i bardziej kompleksowe wykorzystanie technologii informatycznych i komunikacyjnych oraz rozwój niezbędnej do tego infrastruktury, w tym usług kulturalnych (digitalizacja zasobów kultury i dziedzictwa narodowego).

Działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego są również ważnym czynnikiem rozwoju i podnoszenia atrakcyjności miast, wpływają na budowanie silnej pozycji ośrodków miejskich.

5.1.3. Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 (przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 26.03.2013 r.)

Głównym celem *Strategii rozwoju kapitału społecznego* jest wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju. Głównemu celowi przyporządkowano cztery cele szczegółowe, wśród których czwarty, „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego

i kreatywnego”, priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej” odnieść można do ochrony dziedzictwa kulturowego. Wśród kierunków działań wymienia się:

- tworzenie warunków wzmocnienia tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym,
- ochronę dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu,
- digitalizację, cyfrową rekonstrukcję i udostępnianie dóbr kultury.

W *Strategii* podnosi się również kwestię aktywnego udziału społeczeństwa w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

5.1.4. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022 przyjęty został Uchwałą Nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r.

W *Krajowym programie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022* dokonano ewaluacji Krajowego Programu na lata 2014-2017. Sprawozdanie końcowe z oceny realizacji wybranych elementów Programu zostało zamieszczone na stronie internetowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego pod adresem: www.kultura.gov.pl.

Na podstawie wyników ewaluacji i doświadczeń towarzyszących realizacji Programu na lata 2014-2017, przy przygotowywaniu Programu na lata 2019-2022 położono szczególny nacisk na zmiany w warstwie:

- 1) poprawy struktury zarządzania, monitoringu i ewaluacji Programu,
- 2) wyraźnego powiązania wskaźników realizacji Programu z konkretnymi zadaniami, zaplanowanymi jako elementy realizacji kierunków działania i celów szczegółowych.

W przyjętym dokumencie określony został cel główny, jakim jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami. Celowi głównemu przyporządkowano trzy cele szczegółowe oraz kierunki działania i zadania:

1. Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego.

1.1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym:

- szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami,
- budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie

lokalnym, regionalnym i centralnym,

- merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach,
- konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami.

1.2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym:

- wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych przez pracowników służb konserwatorskich,
- ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich,
- wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego,
- powołanie Centrum Architektury Drewnianej.

2. Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.

2.1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami:

- upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy).

2.2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego:

- podniesienie bezpieczeństwa zabytków ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje.

3. Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

3.1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości:

- kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami,
- tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3.2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami:

- program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.

5.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa

5.2.1. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa

wielkopolskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wraz z Planem zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania uchwalony przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr VI/70/19 z dnia 25 marca 2019 r.

W rozdz. II. „Synteza uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego województwa”, pkt. 3.3. „Dziedzictwo kulturowe” przedstawiono krótką historię osadnictwa, najcenniejsze obszary i obiekty nieruchome, zabytki archeologiczne, obszary o wysokich wartościach kulturowych, obiekty kultu religijnego, miejsca pamięci narodowej, elementy dziedzictwa niematerialnego, szlaki kulturowe.

Podkreślono konieczność podjęcia działań na rzecz kompleksowej ochrony terenów najcenniejszych pod względem przyrodniczym i kulturowym oraz kształtowania harmonijnego krajobrazu na całym obszarze województwa.

W rozdz. IV. „Cele polityki przestrzennej” określono osiem celów polityki przestrzennej, w tym cel 4. odnoszący się do ochrony dziedzictwa kulturowego „Ochrona potencjału kulturowego i krajobrazu oraz rozwój konkurencyjnych form turystyki i rekreacji”. Dla przyjętych celów polityki przestrzennej określone zostały kierunki zagospodarowania przestrzennego oraz działania służące osiągnięciu docelowej struktury funkcjonalno-przestrzennej.

I. W zakresie wzmocnienia tożsamości narodowej i regionalnej:

1] Kształtowanie głównego obszaru kulturotwórczego poprzez m.in.:

a) wzmocnianie i wdrażanie działań ochronnych dla obiektów związanych ze Szlakiem Piastowskim, ukierunkowanych na zachowanie ich historycznych wartości i krajobrazu w ich otoczeniu,

b) wyznaczanie lokalnych tematycznych tras turystycznych promujących dziedzictwo kulturowe Szlaku Piastowskiego;

2] Zachowanie zasobów dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego poprzez m.in.:

a) ochronę obiektów cennych kulturowo, w tym:

- obejmowanie obiektów wyższymi formami ochrony prawnej,

- realizację nowych wpisów do rejestru i ewidencji zabytków,

- modernizację obiektów zabytkowych, w tym adaptowanie i przystosowywanie ich do nowych funkcji m.in. na cele instytucji kultury i obsługi ruchu turystycznego,

- tworzenie skansenów oraz przenoszenie do nich najbardziej wartościowych obiektów architektury wiejskiej, którym nie można zapewnić ochrony w miejscach ich lokalizacji,

b) ochronę przestrzeni miast i wsi, w tym:

- wyznaczanie obszarów o zachowanych wartościach kulturowych i określanie potrzeb ich odnowy, w tym w szczególności historycznych centrów miast, obszarów przemysłowych, powojaskowych, historycznego rozplanowania miejscowości,
- identyfikowanie obszarów zdegradowanych i obejmowanie ich działaniami planistycznymi w postaci programów rewitalizacji lub planów odnowy miejscowości,
- działania rewaloryzacyjne zachowujące charakterystyczne dla przestrzeni miejskiej i wiejskiej obszary i obiekty decydujące o ich tożsamości i specyfice miejsca, w tym również obszarów o zachowanych wartościach kulturowo-przyrodniczych, m.in. parków rezydencjonalnych, parków miejskich, ogrodów, cmentarzy,

c) ochronę obszarów cennych kulturowo, w tym:

- tworzenie parków kulturowych,
- wpisanie obszarów cennych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO,

d) rozwój działalności kulturalnej promującej tradycje, obrzędy, rzemiosło, stroje, muzykę czy tradycyjną kuchnię grup regionalnych;

3] Poprawa jakości przestrzeni kulturowej i krajobrazu poprzez m.in.:

a) w obrębie obszarów zachowania tożsamości miejsca lokalizacji obiektów cennych kulturowo:

- wyznaczanie stref ochrony konserwatorskiej dla obiektów wraz z ich otoczeniem (przedpola ekspozycji widokowej oraz osie widokowe na obiekty),
- tworzenie stref ochronnych dla obiektów archeologicznych, szczególnie tych o własnej formie krajobrazowej, z określeniem zasad inwestowania,
- określanie parametrów nowej zabudowy w otoczeniu obiektów cennych kulturowo, a w szczególności na przedpolach ekspozycji oraz na przebiegu osi widokowych, w tym zasad podziału terenu, linii zabudowy, intensywności zabudowy, gabarytów nowych obiektów w sposób zapewniający właściwe wyeksponowanie obiektów zabytkowych oraz podkreślających lub eksponujących ich walory architektoniczne, estetyczne i krajobrazowe,
- określanie miejsc lokalizacji i parametrów małej architektury, ogrodzeń, reklam w otoczeniu obiektów cennych kulturowo,
- zachowanie lub odtwarzanie historycznych struktur kompozycji urbanistycznej w otoczeniu obiektów i obszarów cennych kulturowo, w tym m.in. układu komunikacyjnego, systemu przestrzeni publicznych, kompozycji zieleni, linii

zabudowy,

- określenie terenów zachowania istniejących lub odtwarzania historycznie ukształtowanych kompozycji zieleni z uwzględnieniem pierwotnie nasadzonych gatunków,

b) w obrębie obszarów ochrony i zachowania historycznej specyfiki przestrzeni miast i wsi:

- wyznaczanie stref ochrony konserwatorskiej obejmujących cenne kulturowo przestrzenie miast i wsi wraz z ich otoczeniem (przedpola ekspozycji widokowej oraz osie widokowe na charakterystyczne dla przestrzeni miast elementy krystalizujące kompozycje urbanistyczne, m.in. dominanty architektoniczne lub przestrzenne, wnętrza urbanistyczne, ciągi alei, zieleń komponowana),

- wprowadzanie ograniczeń dla nowej zabudowy wynikających z konieczności zachowania historycznych relacji wysokościowych, rozplanowania dominant (zapewnienie ekspozycji wież np. kościołów, ratuszy), ukształtowania dachów, układów zieleni, osi kompozycyjnych, gabarytów i gęstości zabudowy,

- zachowanie lub odtwarzanie przebiegów głównych historycznych traktów komunikacyjnych z uwzględnieniem charakteru zabudowy w pierzejach,

- określanie miejsc lokalizacji i parametrów małej architektury, ogrodzeń, reklam, ekranów akustycznych, w tym również miejsc zakazu ich lokalizowania,

- określanie terenów zachowania istniejącej lub odtwarzania historycznie ukształtowanych kompozycji zieleni,

c) w obrębie obszarów ochrony i zachowania specyfiki krajobrazu obszarów cennych kulturowo, w tym krajobrazu wiejskiego:

- wyznaczanie stref ochrony krajobrazu obejmujących specyficzne elementy przestrzeni, w tym przedpola ekspozycji widokowej oraz osie widokowe na obiekty charakterystyczne dla specyfiki krajobrazu (obiekty budowlane, obiekty przyrodnicze, obiekty archeologiczne o własnej formie krajobrazowej),

- zachowanie charakterystycznego rozplanowania jednostek osadniczych,

- zachowanie historycznych cech zabudowy regionalnej,

- zachowanie charakterystycznej, historycznej małej architektury, w tym kapliczek i krzyży przydrożnych,

4] Rozwój instytucjonalnej działalności kulturalnej poprzez m.in.:

a) podnoszenie jakości usług kulturalnych w istniejących instytucjach kultury, w tym wspieranie nowych inicjatyw promujących dziedzictwo kultury materialnej i niematerialnej,

b) wspieranie lokalnej działalności kulturalnej tworzonej w oparciu o specyficzne,

lokalne zasoby dziedzictwa kulturowego, w tym niematerialnego m.in. poprzez:

- organizację izb pamięci, muzeów,
- wytyczanie lokalnych szlaków turystyki kulturowej,
- tworzenie zespołów ludowych i grup kultywujących obrzędy ludowe i umiejętności związane z wytwarzaniem lub użytkowaniem tradycyjnych instrumentów muzycznych i rękodzieła oraz posługiwaniem się językiem regionalnym.

II. W zakresie rozwoju zróżnicowanych form turystyki i rekreacji:

1] Zwiększenie atrakcyjności obszarów wizerunkowych dla rozwoju zróżnicowanych form turystyki poprzez m.in.:

- a) efektywną ochronę, ekspozycję i organizację zasobów kulturowych, przyrodniczych i krajobrazowych,
- b) podnoszenie jakości, innowacyjności i konkurencyjności ofert turystycznych,
- c) poprawę estetyki miast i wsi, w tym szczególnie obiektów o funkcjach turystycznych,
- d) promowanie lokalnej kultury – tradycji i zwyczajów wielkopolskiej wsi oraz kuchni regionalnej,
- e) rozwój preferowanych specjalizacji turystyki kulturowej, krajoznawczej, biznesowej i wypoczynkowej w poszczególnych gminach.

2] Rozwój turystyki kulturowej o znaczeniu międzynarodowym i krajowym.

5.2.2. Strategia rozwoju turystyki województwa wielkopolskiego

"Strategia rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim do 2020 roku", przyjęta została Uchwałą Sejmiku Województwa Wielkopolskiego Nr XVIII/481/16 z dnia 25 kwietnia 2016 r. Wśród celów strategicznych wymieniono „Rozwój produktów turystyki kulturowej”, w ramach którego wyznaczono m.in. następujące cele operacyjne:

1. Rozwój szlaków turystyki kulturowej, w szczególności Szlaku Piastowskiego, który realizowany powinien być przez następujące kierunki działań:
 - kontynuacja i wzmacnianie działań na rzecz uporządkowania i restytucji Szlaku Piastowskiego, jako wiodącego szlaku turystyki kulturowej w Wielkopolsce,
 - uporządkowanie pozostałych istniejących szlaków turystyki kulturowej, zwłaszcza powiązanych ze Szlakiem Piastowskim,
 - wspieranie tworzenia tematycznych szlaków kulturowych,
 - odpowiednie oznakowanie turystyczne szlaków kulturowych i obiektów na szlakach,

- rozwój ogólnodostępnej infrastruktury wokół obiektów położonych na szlakach (m.in. tablice informacyjne, elementy małej architektury),
- lobbing na rzecz zwiększania dostępności obiektów znajdujących się na szlakach (np. stałe godziny otwarcia obiektów, poprawa realnej dostępności dla zwiedzających – dotyczy zwłaszcza obiektów znajdujących się w mniejszych miejscowościach,
- podnoszenie poziomu wiedzy i informacji o historii oraz wartości kulturowej obiektów znajdujących się na szlakach, np. poprzez: uaktualnianie informacji uwzględniających obecny stan badań naukowych, aktualizację stron internetowych zarządzanych przez Wielkopolską Organizację Turystyczną, dążenie do zamieszczania aktualnych informacji na ogólnopolskich i zagranicznych stronach internetowych dotyczących turystyki kulturowej w Wielkopolsce, sukcesywne wydawanie materiałów promocyjnych, również w językach obcych,
- zwiększanie liczby wydarzeń kulturalnych na szlakach oraz koordynacja chronologiczna ich realizacji tak, by - w miarę możliwości - nie nakładały się na siebie,
- zwiększanie atrakcyjności szlaków dla turystyki rodzinnej, zaangażowanie w tworzenie oferty skierowanej do dzieci i młodzieży.

2. Zachowanie dziedzictwa (zarówno kulturowego jak i przyrodniczego) dla przyszłych pokoleń, gdzie eksploatację turystyczną należy połączyć z działaniami zmierzającymi do ich ochrony i zachowania dla przyszłych pokoleń. Cel realizowany powinien być przez następujące kierunki działań :

- objęcie ewidencją obiektów o znaczącym potencjale turystycznym,
- wyznaczanie działań priorytetowych w obszarze ochrony zabytków,
- inwestycje w obszarze dziedzictwa kulturowego regionu,
- wspieranie inicjatyw objęcia ochroną obiektów o ważnym znaczeniu i potencjale turystycznym,
- wspieranie inicjatyw objęcia ochroną terenów sąsiadujących z obiektami kulturowymi o ważnym znaczeniu turystycznym.

3. Propagowanie rozwoju turystyki kulturowej - cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- wspieranie oferty aktywnych form spotkań z kulturą (np. inscenizacje historyczne, archeologia doświadczalna, zwiedzanie fabularyzowane, gry miejskie, questy, widowiska, festiwale),

- zgłaszanie produktów turystycznych Wielkopolski do konkursów na szczeblu regionalnym, krajowym i międzynarodowym,
- poprawa dostępności obiektów turystyki kulturowej dla osób z niepełnosprawnością i osób starszych.

5.2.3. Program opieki nad zabytkami województwa wielkopolskiego

Program opieki nad zabytkami województwa wielkopolskiego na lata 2017-2020 przyjęty został Uchwałą Nr XXXVIII/901/17 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 listopada 2017 r. (Dz. Urz. Województwa Wielkopolskiego z dnia 06.12.2017 r., poz. 8118).

Myślą przewodnią opracowania *Programu* było uznanie potrzeby zachowania zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego jako ważnego czynnika wpływającego na kształtowanie się tożsamości regionalnej i promocji turystycznej. Program określił stan, do którego należy dążyć w zakresie opieki nad zabytkami, wskazuje konieczne do wykonania zadania i sugeruje sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych założeń organizacyjnych, finansowych, edukacyjnych i promocyjnych.

W przyjętym dokumencie określone zostały główne cele, którym przyporządkowano kierunki działania:

1. Poprawa stanu zabytków poprzez podjęcie działań mających na celu poprawę ich zachowania;
 - realizacja prac remontowych, renowacyjnych, konserwatorskich obiektów zabytkowych,
 - opieka nad zabytkami archeologicznymi.
2. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
 - monitoring i aktualizacja uregulowań prawnych w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
3. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych i turystycznych;
 - promocja dziedzictwa lokalnego,
 - wzmocnienie działań związanych z rozwojem usług turystycznych.
4. Włączanie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego Wielkopolski do działań edukacyjnych;
 - upowszechnianie wiedzy o regionie.
5. Prowadzenie planowych działań wspierających dziedzictwo niematerialne,

- propagowanie działań w zakresie opieki i ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

6. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;

- włączenie zabytków w procesy gospodarcze.

7. Podejmowanie i określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych;

- udostępnianie obiektów zabytkowych,

- wskazywanie potencjalnych źródeł finansowania.

6. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

6.1. Zabytki nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków

Do najcenniejszych zabytków na terenie gminy wpisanych do rejestru zabytków należą:

GIEWARTÓW

KOŚCIÓŁ PAR. P.W. PODWYŻSZENIA KRZYŻA ŚW., mur., 1907-1913 r.

Rejestr zabytków Nr A-275/17 z 30.04.1984 r.

KAPLICA CMENTARNA P.W. ŚW. ROCHA, mur. 1811 r.

Rejestr zabytków Nr A-146/765 z 13.11.1969 r.

ZESPÓŁ PAŁACOWY:

a. pałac, mur., ok. 1853 r., rozbudowany 1870-1880 r.

Rejestr zabytków Nr A-388/130 z 29.01.1986r.

b. park, 2 poł. XIX w.

Rejestr zabytków Nr A-388/130 z 29.01.1986 r.

MIECZOWNICA

ZESPÓŁ PAŁACOWY:

a. pałac, mur., 4 ćw. XIX w.

Rejestr zabytków Nr A-276/18 z 30.04.1984 r.

b. park, k. XIX w.

Rejestr zabytków Nr A-276/18 z 30.04.1984 r.

c. stajnia, mur., ok. 1880 r.

Rejestr zabytków Nr A-276/18 z 30.04.1984 r.

d. spichlerz, mur., ok. 1870 r.

Rejestr zabytków Nr A-276/18 z 30.04.1984 r.

OSTROWITE

ZESPÓŁ KOŚCIELNY:

a. kościół par. p.w. MB Częstochowskiej, mur., 1917-1919 r.,

Rejestr zabytków Nr 1018/Wlkp/A z 06.06.2017 r.

b. cmentarz przykościelny, XIII/XIV w.

Rejestr zabytków Nr 1018/Wlkp/A z 06.06.2017 r.

SIERNICZE WIELKIE

ZESPÓŁ DWORSKI:

a. dwór, mur., 2 poł. XIX w., rozbud. pocz. XX w.,

Rejestr zabytków Nr A-277/19 z 30.04.1984 r.

b. oficyna, mur., ok. poł. XIX w.

Rejestr zabytków Nr A-277/19 z 30.04.1984 r.

6.2. Wykaz zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków

BRZozogaj

CMENTARZ EWANGELICKI, k. XVIII w.

DOŁY

CMENTARZ EWANGELICKI, pocz. XIX w.

GIEWARTÓW

ZESPÓŁ KOŚCIELNY:

a. kościół par. p.w. Podwyższenia Krzyża Św., mur., 1907-1913 r.,

b. plebania, mur., 1820 r., rozbudowana l. 90. XIX w.

KAPLICA CMENTARNA P.W. ŚW. ROCHA, mur., 1811 r.

CMENTARZ KATOLICKI, 2 poł. XIX w.

ZESPÓŁ PAŁACOWY:

a. pałac, mur., ok. 1853 r., rozbudowany 1870-1880 r.

b. park, 2 poł. XIX w.

GIEWARTÓW HOLENDRY

DWÓR, ob. dom, mur., XIX/XX w.

STODOŁA W ZAGRODZIE NR 17, glin., 2 poł. XIX w.

JAROTKI

PARK DWORSKI, 2 poł. XIX w.

KĄPIEL

KARCZMA Z WOZOWNIĄ, ob. dom ze stodołą, mur., 1 poł. XIX w.

MŁYN, mur., 1926 r.

KIERZ

CMENTARZ EWANGELICKI, 2 poł. XIX w.

KOSEWO

ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWY:

- a. pałac, 2 poł. XIX w.,
- b. park, 2 poł. XIX w.

MIECZOWNICA

KAPLICZKA, piaskowiec, XIX/XX w.

MOGIŁA POWSTAŃCÓW STYCZNIOWYCH, 1863 r.

ZESPÓŁ PAŁACOWY:

- a. pałac, mur., 4 ćw. XIX w.,
- b. oficyna, mur., k. XIX w.,
- c. dom ogrodnika, mur., k. XIX w.,
- d. park, k. XIX w.,
- e. ogrodzenie z bramą zespołu pałacowo-parkowego, k. XIX w.,
- f. stajnia, mur., ok. 1880 r.,
- g. stajnia, mur. 4 ćw. XIX w.,
- h. stajnia, mur., 4 ćw. XIX w.,
- i. stajnia, mur., 4 ćw. XIX w.,
- j. stajnia, mur., 4 ćw. XIX w.,
- k. stajnia, mur., 4 ćw. XIX w.,
- l. obora, mur., k. XIX w.,
- ł. magazyn, mur., 4 ćw. XIX w.,
- m. stodoła ze spichlerzem, mur., 4 ćw. XIX w.,
- n. spichlerz, mur., ok. 1870 r.,
- o. kuźnia, mur., k. XIX w.,
- p. stolarnia, mur., k. XIX w.,
- r. gorzelnia, mur., 4 ćw. XIX w.,
- s. ogrodzenie z bramą folwarku, k. XIX w.

NAPRUSEWO

ZESPÓŁ DWORSKO-PARKOWY:

- a. dwór, mur., k. XIX w.,
- b. oficyna, mur., XIX/XX w.,
- c. park, k. XIX w.

DOM NR 4, glin., 2 poł. XIX w.

OSTROWITE

ZESPÓŁ KOŚCIELNY:

- a. kościół par. p.w. MB Częstochowskiej, mur., 1917-1919 r.,
- b. cmentarz przykościelny, XIII/XIV w.,
- c. ogrodzenie z bramami, mur., (kamień, cegła), 1 ćw. XX w.

ZESPÓŁ CMENTARZA KATOLICKIEGO:

- a. cmentarz, ok. poł. XIX w.,
- b. ogrodzenie, mur. (kamień, cegła), 1 ćw. XX w.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY, ul. Słoneczna:

- a. obora, mur., 2 poł. XIX w.,
- b. stajnia, mur., 2 poł. XIX w.,
- c. budynek inwentarski, mur., 2 poł. XIX w.,
- d. piwnica, mur., 2 poł. XIX w.

DOM, ul. Lipowa 1, mur., pocz. XX w.

DOM, ul. Słoneczna 7, mur., 1920 r.

PRZECŁAW

PARK DWORSKI, 2 poł. XIX w.

SIERNICZE MAŁE

SZKOŁA, ob. dom nr 17, mur., pocz. XX w.

ZAGRODA NR 2/2a:

- a. dom, mur., 1 ćw. XX w.,
- b. udynek inwentarski, mur., 1 ćw. XX w.,
- c. stodoła, mur., 1 poł. XX w.

ZAGRODA NR 7:

- a. dom, mur., 1898 r.
- b. piwnica, mur., XIX/XX w.

DOM NR 21, mur., 1 ćw. XX w.

SIERNICZE WIELKIE

KAPLICZKA, mur., l. 30. XX w.

KAPLICZKA, mur., 1946 r.

ZESPÓŁ DWORSKI:

- a. dwór, mur., 2 poł. XIX w., rozbud. pocz. XX w.,
- b. oficyna, mur., ok. poł. XIX w.,
- c. pozostałości ogrodzenia, mur., 2 poł. XIX w.,
- d. pozostałości parku, 2 poł. XIX w.

DOM NR 14, mur., pocz. XX w.

SKRZYŃKA

CMENTARZ EWANGELICKI, 2 poł. XIX w.

SZYSZŁOWO

POZOSTAŁOŚCI ZESPOŁU DWORSKIEGO

a. dwór, ob. dom nr 1, mur., 2 poł. XIX w.,

b. stajnia, mur., 2 poł. XIX w.

6.3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków na terenie gminy Ostrowite stanowią wyposażenie i wystrój obiektów sakralnych.

Wyposażenie i wystrój kościoła par. p.w. Podwyższenia Krzyża Św. w Giewartowie wpisane zostały do rejestru zabytków pod nr 141/Wlkp/B decyzją z dnia 9 grudnia 2008 r. (18 pozycji) oraz 5 obiektów wpisanych decyzją z dnia 8 grudnia 1971 r. W skład wyposażenia wchodzi m.in. neogotyckie ołtarze, główny i trzy boczne, z 1910-1914 r., ambona z pocz. XX w., prospekt organowy wraz z instrumentem z 1912 r., eklektyczne witraże z 1910-1911 r. wg projektu Stefana Matejki, gotycka kropielnica, krucyfiksy, neogotyckie Stacje Męki Pańskiej.

Elementy wyposażenia kaplicy cmentarnej p.w. św. Rocha w Giewartowie wpisane zostały do rejestru zabytków pod nr B-34/168 decyzją z dnia 8 grudnia 1971 r. (6 pozycji), m.in. klasycystyczny ołtarz z 1811 r. z rzeźbami św. Piotra i Pawła i obrazem św. Rocha, prospekt organowy z pocz. XX w., obrazy, pacyfikał.

Wystrój i wyposażenie kościoła par. p.w. MB Częstochowskiej w Ostrowitem wpisane zostały do rejestru zabytków pod nr 397/Wlkp/B decyzją z dnia 25 maja 2015 r. (19 pozycji). W skład wyposażenia wchodzi m.in. barokowy ołtarz główny i dwa ołtarze boczne z 2 poł. XVIII w. z obrazami i rzeźbami, neobarokowy, lastrykowy ołtarz w kaplicy p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej z 1916-1918 r., klasycystyczna chrzcielnica, feretrony z 2 poł. XIX w., kropielnica z 1914 r., neobarokowa tablica nagrobna Anieli i Franciszka Wierzbowskich z k. XIX w.

6.4. Krajobraz kulturowy – obszarowe wpisy do rejestru zabytków (układy urbanistyczne, parki kulturowe, parki krajobrazowe)

Na terenie gminy Ostrowite nie występują układy urbanistyczne i ruralistyczne wpisane do rejestru zabytków. Nie utworzono również parków

kulturowych. Z obszarowych wpisów należy wymienić zespoły pałacowe w Giewartowie i Mieczownicy.

6.5. Zabytki archeologiczne

Zabytki archeologiczne są częścią dziedzictwa kulturowego. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r. (Dz. U. 96.120.564 z dnia 9 października 1996 r.) uznaje je jako źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”. Zgodnie z definicją zastosowaną w ustawie o ochronie i opiece nad zabytkami zabytek archeologiczny, to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem (art. 3 pkt 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Dziedzictwo archeologiczne jest bogactwem kulturowym pozostawionym nam przez przeszłe pokolenia ludzkości, które zamieszkiwały dawniej naszą planetę. Składają się na nie wszelkie materialne ślady ludzkiej egzystencji pozostawione na ziemi, pod ziemią czy w wodzie. Mogą one mieć postać opuszczonych budowli i ich pozostałości, urządzeń osadniczych (np. palenisk, pieców garncarskich, studni, jam zasobowych), cmentarzysk, pól bitewnych, miejsc kultu i warstw ziemi powstałych w wyniku działalności z wszelkimi przedmiotami z nimi związanymi. Źródła archeologiczne stanowią nieodnawialny depozyt przekazany nam przez przeszłe pokolenia, depozyt, który jesteśmy zobowiązani chronić, mądrze i oszczędnie wykorzystywać i w możliwie jak najmniej uszczuplonym stanie przekazać przyszłym pokoleniom. Zachowanie dziedzictwa archeologicznego jest ważne dla wszystkich: dla naukowców (archeologów), którzy badając je odtwarzają przeszłość; dla turystów, którzy czerpią wrażenia kontaktu z przeszłością odwiedzając udostępnione do zwiedzania stanowiska archeologiczne; dla młodzieży szkolnej, która zyskuje zrozumienie dziejów ludzkości odwiedzając wystawy muzealne; dla wszystkich, którym dziedzictwo archeologiczne dostarcza odczucia posiadania głębokich korzeni naszej obecnej z dziedzictwa archeologicznego czerpią poczucie swojej tożsamości kulturowej i związku emocjonalnego z danym miejscem lub regionem.

6.5.1. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Ostrowite nie ma stanowisk archeologicznych

wpisanych do rejestru zabytków.

6.5.2. Stanowiska archeologiczne o własnej formie krajobrazowej

Na terenie gminy Ostrowite nie rozpoznano dotychczas stanowisk o własnej formie krajobrazowej.

6.5.3. Opis koncentracji stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją i krótką analizą chronologiczną, uwarunkowania fizjograficzne

Obszar gminy Ostrowite został rozpoznany archeologicznie w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). AZP to program badawczy obejmujący swym zasięgiem terytorium całej Polski. Pozwala na dokładne rozpoznanie zasobów archeologicznych. W swych założeniach obejmuje bowiem kilka etapów badawczych: 1. kwerendę archiwalną w muzeach, instytucjach publicznych i publikacjach, 2. badania powierzchniowe.

Należy jednak pamiętać, że baza danych AZP jest bazą otwartą. Dołączane są do niej ciągle nowe informacje pochodzące z kolejnych badań czy też weryfikacji badań wcześniejszych. W związku z powyższym dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

Dotychczas na terenie gminy Ostrowite zewidencjonowano 254 stanowiska archeologiczne. Poniżej zaprezentowano tabelkę obrazującą zasoby dziedzictwa archeologicznego z terenu gminy Ostrowite z uwzględnieniem podziału na fakty osadnicze:

<i>stanowiska o własnej formie krajobrazowej</i>			<i>cmentarzyska płaskie</i>	<i>cmentarzyska kurhanowe</i>	<i>osady</i>	<i>ślady osadnicze</i>	<i>ogółem</i>
<i>dwory</i>	<i>grodziska</i>	<i>fortyfikacje</i>	2	0	145	299	446
0	0	0					

* dane przekazane przez WUOZ-Delegatura w Koninie

Według podziału fizyczno - geograficznego J. Kondrackiego obszar gminy Ostrowite został zaliczony do obszaru Pozaalpejskiej Europy Zachodniej, prowincji Niżu Środkowoeuropejskiego, podprowincji Pojezierza Południowo Bałtyckiego. Gmina położna jest w zasięgu makroregionu Pojezierza

Wielkopolskiego, który dzieli się na mniejsze jednostki - mezoregiony. Prawie cała gmina zalicza się do Pojezierza Kujawskiego jedynie północno-zachodnie krańce gminy wchodzi w skład Pojezierza Gnieźnieńskiego.

Gmina Ostrowite znajduje się w dorzeczu rzeki Warty, na obszarze zlewni rzeki Mieszny i Kanału Ślesińskiego (Kanał Warta-Gopło). Charakterystycznym elementem krajobrazu gminy Ostrowite są licznie występujące jeziora:

- Jezioro Powidzkie - największe jezioro Pojezierza Wielkopolskiego, o powierzchni wynoszącej 1036 ha, długości 11 km i maksymalnej głębokości 45 m,
- Jezioro Kosewskie (Naprusewskie) - o powierzchni wynoszącej ok. 90 ha, długości 1,8 km i głębokości ok. 10 m,
- Jezioro Koziegłowy (Koziegłowskie) - o powierzchni wynoszącej ok. 39 ha, długości 1,1 km i głębokości ok. 14 m,
- Jezioro Ostrowite (Ostrowickie) - o powierzchni wynoszącej ok. 35 ha, długości 1,7 km i głębokości ok. 11 m,
- Jezioro Salomonowskie (Skrzynka, Kańskie) - o powierzchni wynoszącej ok. 24 ha, długości 0,9 km i głębokości ok. 1 m, częściowo zarośnięte, niezwykle cenne ze względu na bardzo rzadkie zespoły roślinności bagiennej oraz bogatą faunę.

Rozmieszczenie poszczególnych typów gleb na obszarze gminy ściśle koreluje z warunkami geomorfologicznymi (rzeźbą i osadami powierzchniowymi). Tym samym na obszarze gminy można wyróżnić 3 strefy wyraźnie różniące się warunkami glebowymi:

- 1) północna część gminy - sandry i terasy sandrowe oscylacji gnieźnieńskiej. Dominują tutaj gleby rolniczo nieprzydatne i słabe gleby brunatne wylugowane wykształcone zazwyczaj z głębokich piasków. Lokalnie tylko na wychodniach glin i piaskach płytko podścielonych glinami, w rejonie Kosewa - Lipnicy, wykształciły się nieco lepsze gleby bielcowe i lokalnie brunatne wylugowane;
- 2) centralna część gminy - wał czołowomorenowy i wysoczyzna dennomorenowa fazy poznańskiej. W tej strefie dominują wykształcone na podłożu gliniastym gleby bielcowe, rzadziej brunatne i brunatne wylugowane oraz czarne ziemie (zazwyczaj zdegradowane). Tylko w północnej części tej strefy, w rejonie wsi Siernicze Małe i Siernicze Wielkie, występują bardzo dobre gleby bielcowe i brunatne wylugowane. Gleby te występują również niewielkim płatem w obrębie moreny czołowej, w rejonie wsi Mieczownica. Stosunkowo duże powierzchnie w obrębie tej strefy zajmują gleby wykształcone z piasków płytko podścielonych glinami. Sporadycznie występują małe powierzchnie nadmiernie wilgotnych

czarnych ziem;

3) południowo-wschodnia część gminy - sandr fazy poznańskiej na przedpolu moreny czołowej. Dominują tutaj słabe gleby wykształcone z głębokich piasków. Lokalnie tylko, w południowo-wschodniej części tej strefy, na płytszym sandrze i na wychodniach gliny wykształciły się lepsze gleby bielicowe.

Zewidencjonowane stanowiska archeologiczne skupiają się przeważnie wzdłuż cieków oraz zbiorników wodnych. Osadnictwo pradziejowe koncentrowało się przede wszystkim na piaszczystych wyniesieniach omijając obszary gliniaste. Tereny wysoczyznowe były natomiast eksploatowane tylko sporadycznie. Wzrost ilościowy osadnictwa w tej strefie daje się zaobserwować dopiero w czasach nowożytnych.

Początki kształtowania się osadnictwa na terenie dzisiejszej gminy Ostrowite sięgają starszej epoki kamienia – paleolitu. Grupy ludzkie, które wówczas dotarły na omawiany teren to gromady łowców podążających za przemieszczającymi się sezonowo na osi północ-południe reniferami. Ślady ich pobytu przetrwały w postaci wyrobów krzemiennych (rylce, drapacze, liściaki, rdzenie).

Szereg zmian kulturowych i klimatycznych związanych jest z początkiem holocenu. Na ten okres datuje się środkową epokę kamienia – mezolit. W tym czasie obserwuje się generalne ocieplenie klimatu. Dominującą formą stało się myślistwo typu traperskiego. Polowano na zwierzynę i łowiono ryby w obrębie określonego terytorium, uzupełniając jadłospis zbieractwem roślin dziko rosnących. Ogólnie rzecz biorąc, wszystkie te społeczności prowadziły podobny, półkoczowniczy tryb życia. Tereny rzeczne wraz z rozległymi rozlewiskami i zróżnicowanymi typami lasów stwarzała dogodne warunki dla tego typu gospodarki. Lasy nie stanowiły zwartej pokrywy. Wolne lub prawie wolne od nich były piaszczyste wydmy, które ze względu na suche podłoże i bliskość wody były najdogodniejszym miejscem dla czasowych obozowisk, zakładanych przez ówczesną ludność. Nic więc dziwnego, że okolice dzisiejszej gminy Ostrowite przyciągały grupy łowców – zbieraczy. Na omawianym terenie odkryto dosyć liczne, typowe dla okresu mezolitu, drobne narzędzia wykonane z krzemienia (tzw. mikrolity).

Bardziej ustabilizowane osadnictwo widoczne jest jednak dopiero w młodszej epoce kamienia - neolicie. Neolit przynosi rewolucyjne zmiany w historii ludzkości. Dotychczasowa gospodarka przyswajająca dzięki opanowaniu uprawy ziemi i hodowli zwierząt, została zastąpiona przez

gospodarkę wytwarzającą. Wraz z osiadłym trybem życia pojawiły się takie wynalazki jak: stałe budownictwo mieszkalne i gospodarcze, umiejętność lepienia i wypalania naczyń glinianych, znajomość tkactwa itp. Pierwszą kulturą w pełni neolityczną była kultura ceramiki wstęgowej. Ludność tej kultury zakładała swoje osiedla na żyznych terasach rzecznych, na czarnych i brunatnych ziemiach. Lokowali na nich stałe osady składające się z długich, prostokątnych domów. Zajmowali się głównie uprawą roli oraz hodowlą. Większe skupiska ludzkie z okresu neolitu na terenie dzisiejszej gminy Ostrowite wiążą się z kulturą pucharów lejkowatych. Ówczesna ludność zamieszkiwała niewielkie osady, położone na łagodnych stokach wydmywnych wzniesień. Zajęcia gospodarskie ogniskowały się głównie wokół uprawy zbóż oraz hodowli zwierząt. Charakterystyczną cechą ludności tej kultury w zakresie obrządku pogrzebowego były monumentalne grobowce megalityczne („kujawskie”) w postaci długiego (do 130 m), trójkątnego (o podstawie do 15 m) kopca obstawionego wielkimi kamieniami (najbliższe naszemu terenowi grobowce znane są z terenu gmin Kleczew, Skulsk i Wilczyn). Pochówki w obudowie kamiennej znajdowały się pod nasypem grobowca. Obecność ludności kultury pucharów lejkowatych na terenie dzisiejszej gminy poświadczają znaleziska z okolic miejscowości: Jarotki, Kania, Mieczownica, Ostrowite, Skrzynka Mała i Skrzynka Wielka.

Sporadyczne są natomiast ślady obecności na tych terenach ludności kultury amfor kulistych rozwijającej się prawie równolegle z kulturą pucharów lejkowatych.

Z upowszechnieniem się nowego materiału (brązu) wiąże się dalszy rozwój gospodarczo-cywilizacyjny w epoce brązu. Docierał on na nasze tereny drogą wymiany z południa Europy, zwiększając rolę handlu i powodując przenikanie się wpływów. W środkowym i późnym okresie epoki brązu zaczęła się rozwijać na ziemiach polskich kultura łużycka, zaliczana do wielkiego kompleksu kultur popielnicowych, rozprzestrzeniających się stopniowo z centrum naddunajskiego na rozległe tereny Europy.

W VII w p.n.e. rozpoczyna się na ziemiach polskich epoka żelaza, kiedy to nadal funkcjonowała na naszych terenach ludność wiązana z kulturą łużycką. Obok wyrobów brązowych, których udział systematycznie maleje, pojawiają się wówczas wyroby żelazne. Osadnictwo kultury łużyckiej na terenie dzisiejszej gminy Ostrowite jest bardzo bogato reprezentowane zwłaszcza wokół jezior (osady tej ludności znane są przede wszystkim z okolic miejscowości: Giewartów, Izdebno, Jarotki, Kosewo, Naprusewo, Ostrowite, Skrzynka Mała, Skrzynka

Wielka). Związane z nimi cmentarzysko popielnicowe, częściowo badane wykopaliskowo, znajduje się w miejscowości Jarotki.

Pod koniec okresu halsztackiego rozpoczyna się stopniowy rozkład kultury łużyckiej, spowodowany prawdopodobnie kryzysem gospodarczym wywołanym pogorszeniem się klimatu oraz zbytym wyeksploatowaniem środowiska naturalnego. Dodatkowym czynnikiem destabilizacyjnym był najazd Scytów. Osłabiona ludność kultury łużyckiej była stopniowo podbijana lub kolonizowana przez pokrewne im ludy tworzące kulturę pomorską.

Początek wieku IV p.n.e. wiąże się z masowym upowszechnieniem się żelaza jako podstawowego surowca, ujednolicenia używanych ozdób, narzędzi, broni, przedmiotów codziennego użytku. Na terenie ziem polskich wykształciła się wówczas tzw. kultura przeworska. Miało to miejsce w późnym okresie lateńskim (młodszy okres przedrzymski). Rozwijała się ona następnie w kolejnym okresie – wpływów rzymskich. Na obszarze dzisiejszej gminy notujemy liczne stanowiska kultury przeworskiej. Osady znane są na przykład z miejscowości: Giewartów, Kosewo i Naprusewo.

Na przełomie IV i V w. n.e. większość obszarów ziem polskich przeżywa głęboki kryzys kulturowy, osadniczy i gospodarczy. Związane jest to prawdopodobnie załamaniem się dotychczasowej sytuacji politycznej Europy w wyniku najazdu Hunów. Najazd ten wywołał masowe przesunięcia ludności zamieszkującej jej środkową część oraz zlikwidował wpływ Cesarstwa Rzymskiego. Rozpoczął się okres wędrówek ludów. Bezpośrednim tego skutkiem było zahamowanie trwającego kilka wieków rozwoju gospodarczego i społecznego na ziemiach polskich.

Począwszy od VI w. n.e. wkraczamy w nowy okres dziejów zwany wczesnym średniowieczem. Gęstość osadnictwa w tym okresie jest raczej niewielka. Znaczny rozwój gospodarczy, społeczny i kulturowy zaczął się w wieku VIII. W ciągu IX i X wieku kształtowały się podstawy terytorialne państwa polskiego. Powstały wówczas grody – siedziby przedstawicieli władzy, ośrodki gospodarcze i załóżki przyszłych miast. Widoczne są fazy powstawania grodów: okres plemienny, kiedy grody skupiają się w Wielkopolsce zachodniej i południowo-zachodniej; następnie w czasie bezpośrednio poprzedzającym okres formowania państwa grody powstają w środkowej i północno-wschodniej Wielkopolsce; sieć grodów rozrasta się następnie przynajmniej w trzech fazach w miarę poszerzania się terytorium państwa piastowskiego.

Obraz dynamiki rozwoju osadniczego z okresu wczesnego średniowiecza,

nie zmienia się także w późnym średniowieczu. W tym czasie kształtuje się obecny układ miejscowości, stanowiska średniowieczne i nowożytnie występujące w pobliżu obecnych miejscowości wyznaczają tym samym ich metrykę.

6.5.4. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Stanowiska archeologiczne podlegają stałym zagrożeniom. Z każdym rokiem, wraz z rozwojem techniki, intensyfikacją działalności przemysłowej, gospodarczej, rolniczej rośnie stopień ich zagrożenia oraz pojawiają się nowe.

W myśl art. 6 pkt 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych. Jednak nie może on odpowiadać dokładnie zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, może bowiem okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska.

Stan zachowania stanowisk archeologicznych na terenie gminy Ostrowite wynika w dużej mierze z konsekwencji współczesnych perturbacji osadniczych, zwłaszcza rozwoju nowego osadnictwa wokół jezior.

Dużym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są przede wszystkim:

- inwestycje budowlane i przemysłowe, zwłaszcza rozwój budownictwa mieszkalnego i przemysłowego oraz budowa i rozbudowa dróg na terenie gminy oraz dróg dojazdowych do pól,
- rozbudowa sieci wodociągowych i kanalizacyjnych,
- wszelkiego typu eksploatacje zasobów naturalnych. Zgodnie z „Bilansem zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31.12.2018 r.” ze złóż zlokalizowanych na terenie gminy Ostrowite nie prowadzi się wydobywania kopalin. Ponad 50% powierzchni gminy Ostrowite (cała wschodnia część gminy) stanowi teren górniczy dla odkrywek węgla brunatnego Pątnów należących do KWB Konin S.A.

Planowane inwestycje na terenie gminy, które mogą stanowić ewentualne zagrożenie dla stanowisk archeologicznych:

- rozbudowa sieci wodociągowej w Giewartowie,

- budowa kanalizacji sanitarnej z przykanalikami w miejscowości Sienno,
- budowa oczyszczalni przydomowych na terenie gminy,
- przebudowa drogi gminnej w Szyszłowskich Holendrach,
- budowa chodników w miejscowościach: Ostrowite, ul. Jeziorna, Kąpiel, Siernicze Wielkie,
- modernizacja drogi gminnej Kania do granicy z gminą Kleczew,
- przebudowa dróg gminnych w Sierniczach Małych, Szyszłowskich Holendrach, Sierniczach Małych
- zagospodarowanie terenu w miejscowości Giewartów na cele turystyczne,
- zagospodarowanie terenu w miejscowości Naprusewo,
- budowa oświetlenia ulicznego w miejscowościach: Izdebno, Kosewo, Milejewo, Mieczownica.

Gmina Ostrowite jest gminą o charakterze rolniczym. Istotnym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych jest także działalność rolnicza, a zwłaszcza głęboka orka (grunty orne stanowią około 80,3% łącznej powierzchni gminy). Natomiast najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych (lasy stanowią około 8,6 % powierzchni gminy)..

Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego jest też rozwój turystyki zwłaszcza nad rzekami, jeziorami i w obszarach leśnych. Tereny te atrakcyjne pod względem rekreacyjnym obecnie, często były również okupowane przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Dostęp do wody, który stanowił podstawę egzystencji osadniczej umożliwiał tworzenie osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytnie.

Do innego rodzaju zagrożeń należy działalność nielegalnych poszukiwaczy. Zagrożają oni przede wszystkim cmentarzyskom oraz stanowiskom o własnej formie krajobrazowej, jak grodziska czy fortyfikacje ziemne oraz pozostałości z okresu II wojny światowej.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, ważne jest określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych ujętych w ewidencji zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – Kierownika Delegatury w Koninie.

7. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

7.1. Uwarunkowania wynikające ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy”

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy jest aktem planowania ogólnego. Jest to jedyny obligatoryjny dokument planistyczny opracowywany dla całej gminy w jej granicach administracyjnych. Określa jej perspektywiczną politykę przestrzenną i filozofię rozwoju oraz interesy publiczne, które mają być współrealizowane przez innych uczestników zagospodarowania przestrzennego.

Pierwsza część *Studium*, dotycząca uwarunkowań, to podsumowanie stanu istniejącego w momencie ogłoszenia o przystąpieniu do jego opracowania. Ta część uwzględnia istniejące zagrożenia, wskazuje na dotychczasowe przeznaczenia, zagospodarowania, ład przestrzenny, stan środowiska, przyrodę i krajobraz kulturowy oraz stan dziedzictwa kulturowego.

Druga część *Studium* dotyczy kierunków zagospodarowania przestrzennego, a odnośnie do środowiska kulturowego wskazuje na ewentualne planowane jego przekształcenia oraz na kierunki ochrony. W części *Studium* odnoszącej się do kierunków zagospodarowania przestrzennego, w sposób szczególnie uwzględnia się:

- ustalenia *Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami*,
- ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami,
- metody zapobiegania lub ograniczenia zagrożeń dla zabytków,
- zasady użytkowania zabytków oraz ochronę zabytków wpisanych do rejestru zabytków oraz ich otoczenia oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Ostrowite uchwalone zostało Uchwałą Nr XII/101/2011 Rady Gminy Ostrowite z dnia 25 października 2011 r.

Studium jako akt planowania kształtującego politykę przestrzenną gminy wyodrębnia cele, uwarunkowania i kierunki zagospodarowania przestrzennego, które doprowadzą do wykorzystania wszystkiego co cenne i niepowtarzalne dla rozwoju gminy. Należy tu wymienić walory przyrodnicze i krajobrazowe, wartości kulturowe, zasoby materialne i inicjatywy lokalne, jak również warunki wynikające z położenia gminy, jej powiązań administracyjnych i gospodarczych.

W części I. „Uwarunkowania” pkt 4. „Uwarunkowania wynikające ze stanu

dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” przedstawiono zarys historii osadnictwa na terenie gminy, wymieniono obiekty wpisane do rejestru zabytków i ujęte w gminnej ewidencji zabytków.

W części II. „Kierunki zagospodarowania przestrzennego”, pkt. 4. przedstawiono zasady ochrony konserwatorskiej:

1. Zasady ochrony założeń rezydencjonalnych;

Obiekty te podlegają ochronie w granicach założeń oraz w ich najbliższym otoczeniu, w zależności od możliwości 50-100 m wokół granic, należy uwzględnić znaczenie widoku na zabytek.

W obrębie stref ochrony konserwatorskiej obowiązuje:

- a) zachowanie historycznej parcelacji,
- b) zachowanie zabytkowej zabudowy,
- c) zachowanie zabytkowej zieleni,
- d) podporządkowanie nowych obiektów układowi zabytkowemu w zakresie lokalizacji, skali i formy architektonicznej
- e) sposób użytkowania nie kolidujący z historyczną funkcją obiektu.

2. Zasady ochrony cmentarzy;

Ochrona obowiązuje w granicach cmentarza oraz w jego najbliższym otoczeniu. Dla nieczynnych cmentarzy postuluje się przyjęcie zewnętrznej strefy ochronnej o szerokości ok. 10 m.

W granicach cmentarza obowiązuje zachowanie:

- a) historycznej parcelacji,
- b) historycznego rozplanowania,
- c) zabytkowej sztuki sepulkralnej i ogrodzenia,
- d) zabytkowej zieleni.

3. Zasady ochrony pojedynczych obiektów budowlanych (mieszkalne, gospodarcze, przemysłowe, kapliczki);

Ochrona obejmuje obiekt wraz z jego najbliższym otoczeniem. Postuluje się zachowanie zabytkowej formy architektonicznej oraz podporządkowanie niezbędnych zmian w otoczeniu budynkowi istniejącemu w zakresie skali i formy architektonicznej.

4. Ustalenia ogólne.

Wszelkie zmiany planowane w obiektach i na obszarach objętych ochroną konserwatorską oraz ich najbliższym otoczeniu, m. in. prace budowlane, pielęgnacja zieleni, prace ziemne, zmiany sposobu użytkowania, podziały geodezyjne, wymagają:

a) pozwolenia Kierownika Delegatury Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie, działającego z upoważnienia Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu - w odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków,

b) uzgodnienia Kierownika Delegatury Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie - w odniesieniu do pozostałych zabytków.

5. Zasady ochrony dziedzictwa archeologicznego;

1) Zasady ochrony zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych:

Wszystkie zewidencjonowane stanowiska archeologiczne oraz strefy ich występowania podlegają ochronie konserwatorskiej zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 3 ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas robót ziemnych wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przed uzyskaniem pozwolenia na budowę;

2) Zasady ochrony na terenach zespołów dworsko-parkowych oraz obiektów wpisanych do rejestru zabytków:

Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach objętych ochroną konserwatorską lub w bliskim ich sąsiedztwie, podczas robót ziemnych wymagane jest prowadzenie badań archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;

3) Zasady ochrony na terenach realizacji inwestycji związanych z szerokopłaszczyznowymi pracami ziemnymi (m.in. drogi, hale przemysłowe, eksploatacja złóż):

Dla powyższych zadań inwestycyjnych wymaga się uzyskania wytycznych konserwatorskich i określenia przez WWKZ niezbędnego zakresu badań archeologicznych. W związku z powyższym ustala się dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego w obrębie szerokopłaszczyznowego zadania inwestycyjnego, przeprowadzenia:

- a) rozpoznawczych badań powierzchniowo-sondażowych,
- b) ratowniczych badań wykopaliskowych wyprzedzających inwestycję na wytypowanych stanowiskach archeologicznych,
- c) badań archeologicznych na nowych obiektach archeologicznych,
- d) stałego nadzoru archeologicznego podczas odhumusowania terenu.

Wszystkie prace archeologiczne muszą być uzgodnione pozwoleniem WWKZ

przed uzyskaniem pozwolenia na budowę.

7.2. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Ustalenia ochrony dziedzictwa kulturowego zawarte w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego stanowią prawo lokalne i jedną z ustawowych form ochrony zabytków. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego jest dokumentem planistycznym wykonywanym na podstawie ustaleń Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, a tym samym uwzględnia przyjęte w nim ogólne zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zawiera dodatkowe szczegółowe wnioski konserwatorskie. Ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego odnośnie do dziedzictwa kulturowego dotyczą, poza oczywistymi kwestiami związanymi z obiektami i obszarami, również wszystkich aspektów zagospodarowania przestrzennego mogących mieć wpływ na kondycję środowiska kulturowego. Formułowane są one w trybie nakazów, zakazów, dopuszczeń i ograniczeń.

Uchwałą Nr XVIII/95/2004 Rady Gminy w Ostrowitem z dnia 18 marca 2004 r. zatwierdzona została zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Ostrowite. Plan obowiązuje na obszarze wyznaczonym granicą gminy Ostrowite, z wyłączeniem działek o numerach geodezyjnych 137/26 w Giewartowie oraz 95 i 97 w Kosewie, ustalając m. in. szczególne warunki zagospodarowania terenów, wynikające z potrzeb ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego.

W rozdziale III. „Przepisy szczegółowe”, w paragrafie 6, przedstawiono ustalenia szczegółowe dla obszarów objętych zmianą planu. W zakresie dotyczącym ochrony dziedzictwa kulturowego znalazły się zapisy:

1. We wsi OSTROWITE

Utrzymuje się teren czynnego cmentarza. Dopuszcza się lokalizację kaplicy. Wszelkie działania związane ze zmianą wyglądu obiektów objętych ochroną konserwatorską oraz ich otoczenia wymagają uprzedniego uzgodnienia z państwową służbą konserwatorską.

Utrzymuje się teren zespołu sakralnego objętego ochroną konserwatorską. Zamiar realizacji inwestycji oraz wszelkie działania budowlane wymagają uprzedniego uzgodnienia z państwową służbą konserwatorską.

2. We wsi GIEWARTÓW

Utrzymuje się teren usług turystycznych oraz istniejącą zabudowę. Dopuszcza się działania mające na celu podniesienie standardu zabudowy, zwłaszcza pawilonów hotelowych. Wszelkie zamierzenia zmieniające przeznaczenie lub wygląd zabytkowego zespołu parkowo-dworskiego wymagają uprzedniej opinii państwowej służby konserwatorskiej.

Utrzymuje się teren zespołu sakralnego objętego ochroną konserwatorską. Wszelkie działania budowlane wymagają uzgodnienia z państwową służbą konserwatorską.

Utrzymuje się teren czynnego cmentarza. Wszelkie działania związane ze zmianą wyglądu obiektów objętych ochroną konserwatorską lub ich otoczenia wymagają uprzedniego uzgodnienia z państwową służbą konserwatorską.

3. We wsi KOSEWO

Utrzymuje się teren usług turystycznych i oświatowych. Utrzymuje się istniejącą zabudowę. Wszelkie prace zmieniające przeznaczenie i wygląd zabytkowego zespołu parkowo-dworskiego wymagają uprzedniej opinii państwowej służby konserwatorskiej.

4. We wsi NAPRUSEWO

Ustala się teren zieleni parkowej. Dopuszcza się uzupełniającą funkcję usług nie kolidującą z zabytkowym charakterem zespołu dworskiego i spełniającą wymogi przepisów szczególnych. Wszelkie prace adaptacyjne wymagają uprzedniego uzgodnienia z państwową służbą konserwatorską.

5. We wsi SIERNICZE WIELKIE

Utrzymuje się teren usług oświaty oraz handlu. Wszelkie prace adaptacyjne wymagają uprzedniego uzgodnienia z państwową służbą konserwatorską.

6. We wsi JAROTKI

Utrzymuje się teren zieleni publicznej. Dopuszcza się funkcję mieszkaniową i usług nie powodujących kolizji z zabytkowym charakterem parku. Wszelkie prace adaptacyjne wymagają uprzedniego uzgodnienia z państwową służbą konserwatorską.

7. We wsi KĄPIEL

Utrzymuje się teren aktywizacji gospodarczej. Utrzymuje się istniejący młyn gospodarczy. Dopuszcza się adaptację na inne cele, nie kolidującą z otaczającą zabudową, po uprzednim uzgodnieniu z państwową służbą konserwatorską.

8. We wsi PRZECŁAW

Utrzymuje się teren zieleni publicznej. Dopuszcza się funkcję mieszkaniową i usługową, nie powodującą kolizji z zabytkowym charakterem parku. Wszelkie

prace adaptacyjne wymagają uprzedniego uzgodnienia z państwową służbą konserwatorską.

9. We wsi MIECZOWNICA

Ustala się teren zieleni publicznej. Utrzymuje się istniejącą zabudowę. Wszelkie zamierzenia zmieniające przeznaczenie lub wygląd zabytkowego zespołu parkowo-dworskiego wymagają opinii państwowej służby konserwatorskiej.

Ustala się teren aktywizacji gospodarczej. Dopuszcza się adaptację obiektów nieczynnej gorzelni na inne cele, nie kolidujące z otaczającym zabytkowym otoczeniem. Wszelkie zamierzenia zmieniające przeznaczenie obiektu wymagają opinii państwowej służby konserwatorskiej.

Utrzymuje się teren urządzeń produkcji i obsługi rolnictwa. Dopuszcza się wszelkie działania inwestycyjne związane z utrzymaniem stadniny koni, pod warunkiem ich uprzedniego uzgodnienia z państwową służbą konserwatorską.

Uchwałą Nr XI/40/2007 Rady Gminy w Ostrowitem z dnia 17 sierpnia 2007 r. zatwierdzona została zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Ostrowite dla obszaru działki 137/28 w miejscowości Giewartów.

W rozdz. II. „Przepisy szczegółowe”, w paragrafie 7, przedstawiono ustalenia szczegółowe dla obszaru objętego zmianą planu. W zakresie dotyczącym ochrony dziedzictwa kulturowego znalazły się zapisy zabezpieczające dziedzictwo archeologiczne:

7.1. Wykonanie prac ziemnych wymaga przeprowadzenia badań archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – Delegatura w Koninie, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę.

Uchwałą Nr XXX/149/2009 Rady Gminy Ostrowite z dnia 30 kwietnia 2009 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Ostrowite obejmującej tereny położone w Ostrowitem, Kosewie, Skrzynce, Kani, Giewartowie i Lipnicy wprowadziła w rozdziale I „przepisy ogólne”, w paragrafie 7 następujące zapisy dotyczące dziedzictwa archeologicznego:

Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne przez właściwy organ

służby ochrony zabytków.

Kolejną zmianę planu wprowadzono Uchwałą XLIV/337/2014 Rady Gminy Ostrowite z dnia 22 sierpnia 2014 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Ostrowite, obejmującego obręb Ostrowite.

W paragrafie 7.2. wprowadzono następujące zapisy: Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne z odpowiednim organem ochrony zabytków, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę.

Uchwała nr XLV/348/2014 Rady Gminy Ostrowite z dnia 30 września 2014 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części obszaru Gminy Ostrowite, obejmującego wieś Kosewo, Tomiszewo.

W planie tym w paragrafie 7.2-5 wprowadzono następujące zapisy:

- 1) Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne z odpowiednim organem ochrony zabytków, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę.
- 2) Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach objętych ochroną konserwatorską lub w bliskim ich sąsiedztwie, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne z odpowiednim organem ochrony zabytków, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę.
- 3) Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się w obrębie szeroko płaszczyznowego zadania inwestycyjnego (drogi, hale), obowiązek przeprowadzenia:
 - rozpoznawczych badań powierzchniowo – sondażowych,
 - ratowniczych badań wykopaliskowych wyprzedzających inwestycję na wytypowanych stanowiskach archeologicznych,
 - badań archeologicznych na nowych obiektach archeologicznych,

- stałego nadzoru archeologicznego podczas odhumusowania terenu. Wszystkie prace archeologiczne muszą być uzgodnione pozwoleniem organu ochrony zabytków, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę.

4) Zabytkowy zespół pałacowy z 2 poł. XIX w. złożony z dawnego pałacu oraz parku krajobrazowego w miejscowości Kosewo podlega ochronie konserwatorskiej. Planowane zmiany zagospodarowania terenu, przekształcenia zieleni parkowej oraz roboty budowlane wymagają uzgodnienia z odpowiednim organem ochrony zabytków.

W Uchwale nr XV/171/2016 Rady Gminy Ostrowite z dnia 29 listopada 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Ostrowite w rejonie ulicy Szkolnej i Zachodniej w zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej w paragrafie 8.1. ustalono:

W zakresie ochrony ekspozycji – nakaz kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu w sposób zapewniający ochronę widoku z ulicy Zachodniej położonej poza granicami obszaru objętego planem na zabytkowy kościół parafialny p.w. MB Częstochowskiej.

Uchwałą nr XXXII/216/2017 Rady Gminy Ostrowite z dnia 30 czerwca 2017 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla wybranych obszarów – część A, objęto tereny w miejscowościach: Doły, Giewartów, Giewartów-Holendry, Gostuń, Izdebno, Jarotki, Kania, Kąpiel, Lipnica, Mieczownica, Milejewo, Naprusewo, Przeclaw, Sienno, Siernicze Małe, Siernicze Wielkie, Skrzynka, Stara Olszyna, Szyszłowo, Tomaszewo. W paragrafie 8 ustalono, że:

1) w zakresie ochrony zabytków:

a) strefę ochrony konserwatorskiej obszarów i obiektów zabytkowych obejmującą obszary i obiekty wpisane do rejestru zabytków i ujęte w gminnej ewidencji zabytków położone w miejscowości Mieczownica zgodnie z rysunkiem planu:

- pałac, mur., 1894 (nr rej.: A-276/18 z dnia 30 kwietnia 1984 r.),
- oficyna, mur., k. XIX, przebudowana,
- dom ogrodnika, ob. sklep, mur., k. XIX,
- ogrodzenie z bramą, mur., k. XIX,
- park krajobrazowy, k. XIX (nr rej.: A-276/18 z dnia 30 kwietnia 1984 r.),
- stajnia I, mur., ok. 1880 (nr rej.: A-276/18 z dnia 30 kwietnia 1984 r.),
- stajnia II, mur., 4 ćw. XIX,
- stajnia III, mur., 4 ćw. XIX,

- stajnia IV, mur., 4 ćw. XIX,
- spichlerz, mur., ok. 1870 (nr rej.: A-276/18 z dnia 30 kwietnia 1984 r.),
- magazyn, ob. stajnia, mur., 4 ćw. XIX,
- gorzelnia, mur., 4 ćw. XIX,
- ogrodzenie z bramą, mur., k. XIX,

b) strefę ochrony konserwatorskiej obszarów i obiektów zabytkowych obejmującą obiekt ujęty w gminnej ewidencji zabytków położonych w miejscowości Giewartów - Holendry zgodnie z rysunkiem planu,

– dwór, ob. dom nr 29, XIX/XX w.

c) dla ochrony dziedzictwa kulturowego w granicach stref ochrony konserwatorskiej obszarów i obiektów zabytkowych obowiązuje nakaz uwzględnienie przepisów odrębnych w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami podczas realizacji inwestycji w obiektach i na obszarach wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w gminnej ewidencji zabytków

2) w zakresie ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego: a) strefy ochrony konserwatorskiej zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych zgodnie z rysunkami planu obejmujące:

- st. 1 w miejscowości Giewartów, ob. AZP 53-37/17 – pozostałości osadnictwa pradziejowego,
- st. 2 w miejscowości Giewartów, ob. AZP 53-37/16 – pozostałości obozowiska ludności kultury pucharów lejkowatych oraz osady związanej z okresem wczesnego średniowiecza,
- st. 1 w miejscowości Gostuń, ob. AZP 53-38/58 – pozostałości osadnictwa z okresu nowożytnego,
- st. 7 w miejscowości Gostuń, ob. AZP 53-38/203 – pozostałości osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza oraz z okresu nowożytnego,
- st. 11 w miejscowości Gostuń, ob. AZP 53-38/207 – pozostałości z epoki kamienia,
- st. 15 w miejscowości Izdebno, ob. AZP 54-38/69 – pozostałości osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza oraz z późnego średniowiecza i okresu nowożytnego,
- st. 4w miejscowości Izdebno, ob. AZP 53-38/9 – pozostałości osadnictwa ludności kultury przeworskiej oraz z okresu wczesnego średniowiecza i z okresu nowożytnego,
- st. 5 w miejscowości Izdebno, ob. AZP 53-38/10 – pozostałości osadnictwa ludności kultury łużyckiej oraz z okresu wczesnego średniowiecza,

- st. 2 w miejscowości Kania, ob. AZP 52-38/4 – pozostałości osadnictwa ludności kultury pucharów lejkowatych oraz kultury łużyckiej i z okresu wczesnego średniowiecza,
- st. 15 w miejscowości Lipnica, ob. AZP 52-37/39 – pozostałości osadnictwa ludności kultury łużyckiej,
- st. 11 w miejscowości Lipnica, ob. AZP 52-37/35 – pozostałości osadnictwa ludności kultury łużyckiej i z okresu średniowiecza
- st. 4 w miejscowości Milejewo, ob. AZP 54-38/17 – pozostałości osadnictwa ludności kultury pucharów lejkowatych oraz kultury łużyckiej,
- st. 6 w miejscowości Milejewo, ob. AZP 54-38/19 – pozostałości osadnictwa z okresu nowożytnego,
- st. 11 w miejscowości Milejewo, ob. AZP 54-38/25 – pozostałości osadnictwa ludności kultury łużyckiej i z okresu nowożytnego,
- st. 9 w miejscowości Naprusewo, ob. AZP 53-38/131 – pozostałości osadnictwa z okresu z okresu nowożytnego,
- st. 42 w miejscowości Naprusewo, ob. AZP 53-38/229 – pozostałości osadnictwa z okresu późnego średniowiecza i z okresu nowożytnego,
- st. 10 w miejscowości Naprusewo, ob. AZP 53-38/132 – pozostałości osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza i z okresu nowożytnego,
- st. 17 w miejscowości Naprusewo, ob. AZP 53-38/139 – pozostałości osadnictwa ludności kultury łużyckiej oraz z okresu późnego średniowiecza i z okresu nowożytnego,
- st. 9 w miejscowości Przecław, ob. AZP 53-38/44 – pozostałości osadnictwa z okresu średniowiecza i z okresu nowożytnego,
- st. 13 w miejscowości Siernicze Wielkie, ob. AZP 53-38/171 – pozostałości osadnictwa z okresu nowożytnego,
- st. 5 w miejscowości Skrzynka, ob. AZP 53-38/28 – pozostałości osadnictwa ludności kultury łużyckiej oraz z okresu wczesnego średniowiecza i z okresu nowożytnego,
- st. 17 w miejscowości Tomaszewo, ob. AZP 53-38/211 – pozostałości osadnictwa z okresu wczesnego i późnego średniowiecza,
- st. 16 w miejscowości Tomaszewo, ob. AZP 53-38/210 – pozostałości osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza,
- st. 15 w miejscowości Tomaszewo, ob. AZP 53-38/209 – pozostałości osadnictwa z okresu wczesnego i późnego średniowiecza oraz z okresu nowożytnego,

- st. 14 w miejscowości Tomaszewo, ob. AZP 53-38/208 – pozostałości osadnictwa z epoki kamienia oraz ślad osadniczy ludności kultury pucharów lejkowatych, kultury przeworskiej z okresu późnego średniowiecza,
- st. 4 w miejscowości Tomaszewo, ob. AZP 53-38/69 – pozostałości osadnictwa z okresu nowożytnego,
- st. 11 w miejscowości Tomaszewo, ob. AZP 53-38/119 – pozostałości osadnictwa z okresu nowożytnego,
- b) dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego na obszarach występowania stanowisk archeologicznych w granicach stref ochrony konserwatorskiej zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi nakaz przeprowadzenia badań archeologicznych,
- c) nakaz uzyskania pozwolenia Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prowadzenie badań archeologicznych przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych.

W Uchwale XXXIV/229/2017 Rady Gminy Ostrowite z dnia 21 września 2017 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla wybranych obszarów – część B, w paragrafie 8 w zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ustalono:

1) w zakresie ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego:

- a) strefy ochrony konserwatorskiej zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych zgodnie z rysunkami planu obejmujące:
 - st. 10 w miejscowości Naprusewo, ob. AZP 53-38/132 – pozostałości osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza i z okresu nowożytnego,
 - st. 11 w miejscowości Gostuń, ob. AZP 53-38/207 – pozostałości z epoki kamienia,
- b) dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego na obszarach występowania stanowisk archeologicznych w granicach stref ochrony konserwatorskiej zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi nakaz przeprowadzenia badań archeologicznych,
- c) nakaz uzyskania pozwolenia Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prowadzenie badań archeologicznych przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych.

Zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wynikają z treści zawartej w studium uwarunkowań i kierunków

zagospodarowania przestrzennego i każdorazowo są uzgadniane z konserwatorem zabytków.

7.3. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej

W czasach wielkich przekształceń środowiska, związanych przede wszystkim z urbanizacją i uprzemysłowieniem, ogromne znaczenie ma zachowanie w niezmienionym stanie terenów mało jeszcze zdegradowanych, gdzie przyroda zachowała wiele z naturalnego uroku. Formami takiej ochrony są parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu. Tworzy się je na obszarach o wysokich walorach naturalnych środowiska oraz o nieprzeciętnych właściwościach estetycznych krajobrazu, nierzadko połączonych z wartościami historycznymi, turystycznymi i krajoznawczymi.

Na terenie gminy Ostrowite znajdują się dwa takie obszary:

1. *Powidzki Park Krajobrazowy*, zajmujący północną i zachodnią część gminy, utworzony Rozporządzeniem Nr 18 Wojewody Konińskiego z dnia 16 grudnia 1998 r. w celu ochrony środowiska przyrodniczego, swoistych cech krajobrazu oraz zabezpieczenia wartości historycznych i kulturowych tego regionu. Obszar ten rozciąga się na długiej, rozgałęziającej się rynnie jeziornej o kierunku z północnego wschodu na południowy zachód, ciągnącej się od Strzelna do Słupcy, obejmując powierzchnię 24600 ha. Tereny Parku cechują się znacznymi walorami krajobrazowymi. Decyduje o tym różnorodność ekosystemów, ale przede wszystkim system jezior rynnowych często o urozmaiconej linii brzegowej, czasem z malowniczo położonymi wyspami. Wśród nich wielkością wyróżniają się Jezioro Powidzkie i Jezioro Niedzięgiel. W celu zapewnienia dodatkowej ochrony w Powidzkim Parku Krajobrazowym utworzono kilkanaście pomników przyrody i jeden użytek ekologiczny chroniący cenną, torfowiskową szatę roślinną. W granicach Parku stwierdzono ok. 990 gatunków roślin (w tym 60 chronionych) oraz 216 zbiorowisk roślinnych, nie mniej bogaty jest świat zwierząt, wśród których zanotowano 34 gatunki ssaków, 10 płazów, 5 gadów i 22 ryb. Wartościowe z przyrodniczego i gospodarczego punktu widzenia są zespoły ichtiofauny, zwłaszcza dużych i głębokich jezior wykazujących jeszcze cechy jezior sielawowych (z sielawą i sieją).

Oprócz atrakcji przyrodniczych i krajobrazowych, Powidzki Park Krajobrazowy cechuje się stosunkowo dużą koncentracją stanowisk archeologicznych oraz zabytków kultury materialnej. Powidzki Park Krajobrazowy włączony jest do krajowej sieci obszarów chronionych „ECONET-POLSKA” oraz

europejskiej sieci „NATURA 2000”.

2. *Powidzko - Bieniszewski Obszar Chronionego Krajobrazu*, zajmujący prawie cały obszar gminy za wyjątkiem Starej Olszyny i części Milejewa, utworzony Uchwałą Nr 53 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Koninie z dnia 29 stycznia 1986 r. w sprawie ustalenia obszarów krajobrazu chronionego i zasad korzystania z tych obszarów. Omawiany obszar o całkowitej powierzchni 460 km² jest najważniejszym ogniwem ekologicznym systemu ochrony ze względu na największą w skali dawnego województwa konińskiego koncentrację walorów przyrodniczych, krajobrazowych i rekreacyjnych. Jest to najcenniejszy pod względem morfotycznym obszar mający żywą rzeźbę młodoglacjalną. Cechuje go ogromne bogactwo tak charakterystycznych form jak rynny polodowcowe, wzgórza moreny czołowej, płaska i falista forma moreny dennej, liczne jeziora: Powidzkie, Niedzięgiel, Suszewskie, Wilczyńskie, Budzisławskie, Ostrowickie, w znacznej części linii brzegowej otoczone lasami.

Powidzko - Bieniszewski Obszar Chronionego Krajobrazu obejmuje fragment Pojezierza Gnieźnieńskiego połączony ciągiem wzgórz moreny czołowej z resztką dawnej Puszczy Bieniszewskiej. Puszcza Bieniszewska zajmuje obszar o powierzchni 952,5 ha, obejmując zwarty kompleks żyznych lasów liściastych, w większości dobrze zachowanych lasów gradowych oraz łągów. Obszar włączony jest do europejskiej sieci obszarów chronionych NATURA 2000 jako specjalny obszar ochrony siedlisk (Dyrektywa Siedliskowa).

Na terenie gminy Ostrowite indywidualną ochroną poprzez wpis do rejestru pomników przyrody objęte są następujące obiekty:

- dwa dęby szypułkowe w parku w Kosewie: „Paweł” (obwód 597 cm) i „Gaweł” (obwód 548 cm)
- dąb szypułkowy w parku w Giewartowie „Sokół” (obwód 702 cm).

7.4. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych

Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, zgodnie z § 4 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. nr 212, poz. 2153), wydanego na podstawie art. 88 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, opracowuje wójt (burmistrz, prezydent miasta). Plan ten podlega uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz właściwym terenowym organem

obrony cywilnej na obszarze powiatu. Jak wskazuje § 3 ust. 3 pkt 1-3 i ust. 5 cyt. Rozporządzenia plan ochrony zabytków zawiera w szczególności informacje niezbędne do realizacji prac przygotowawczych oraz sprawnego koordynowania i zarządzania ochroną w poszczególnych etapach działania, wykaz osób uprawnionych do podejmowania decyzji i kierowania ochroną, wyszczególnienie sposobów przepływu informacji na wszystkich stopniach zarządzania. Dokument ten sporządzany jest według instrukcji przygotowania i realizacji planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, stanowiącej załącznik do wskazanego Rozporządzenia. Gmina Ostrowite posiada gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowany w 2016 r. Plan ten jest corocznie aktualizowany.

8. Charakterystyka i ocena stanu zachowania obiektów wpisanych do rejestru zabytków

GIEWARTÓW – KOŚCIÓŁ PAR. P.W. PODWYŻSZENIA KRZYŻA

Obecny kościół parafialny pod wezwaniem Podwyższenia Krzyża Św. został zbudowany w latach 1907-1913, według projektu inż. Chodaka z Warszawy, w stylu neogotyckim. Murowany z cegły, ściany wewnętrzne otynkowane, założony na planie prostokąta z trójbocznie zamkniętym prezbiterium. Korpus jednonawowy, nakryty dwuspadowym dachem pokrytym dachówką, z dostawioną od południa trójkondygnacyjną wieżą nakrytą dachem namiotowym. Otwory okienne i drzwiowe zamknięte łukiem ostrym, w części z maswerkami. Bryła oszkarpowana. Elewacje zwieńczone profilowanym gzymsem wspartym na konsolkach. Nawa i prezbiterium nakryte formą stylizowanej sieci. W 2008 roku przeprowadzono remont dachu wraz z wymianą pokrycia z eternitu na dachówkę karpiówkę, zamontowano nowe rynny, rury spustowe, obróbki blacharskie.

Kościół utrzymany w dobrym stanie.

GIEWARTÓW – KAPLICA CMENTARNA P.W. ŚW. ROCHA

Kaplica p.w. św. Rocha na cmentarzu grzebalnym została wzniesiona w 1811 r. w miejscu dawnej drewnianej kaplicy z 2 poł. XVIII w. Jest to budynek klasycystyczny, murowany, jednonawowy, z prezbiterium zamkniętym wielobocznie, nakryty dachem dwuspadowym z wieżyczką na sygnaturkę. Rzut w kształcie prostokąta, zamknięty od wschodu trójbocznie z dostawionymi od strony północnej i południowej prostokątnymi przybudówkami. W latach 1909

i 1911 kaplica restaurowana z inicjatywy Chrzanowskich. W 1916 r. dostawiona krypta G. Chrzanowskiej. Planowany remont kaplicy obejmujący naprawę więźby dachowej, wykonanie nowego pokrycia z dachówki karpiówki, remont elewacji, wykonanie systemu odprowadzania wód opadowych.

GIEWARTÓW – ZESPÓŁ PAŁACOWY

Dzieje wsi i osady giewartowskiej sięgają średniowiecza. Majątek giewartowski w końcu XVIII w. był własnością Józefa Brzeskiego. Folwark zawierał dobra Giewartowa i Holendrów Giewartowskich. W 1809 roku drogą zakupu przeszedł w ręce Tadeusza Radońskiego, późniejszego prezesa Rady Departamentu w Wielkim Księstwie Poznańskim. W roku 1822 w wyniku podziału majątek przeszedł na własność żony Radońskiego - Barbary z Koszutskich. Po ich śmierci ok. 1830 roku majątek przejęła córka Aniela z Radońskich Moszczeńska, zaś w roku 1853 zgodnie z ugodą zawartą między sześciorgiem rodzeństwa, będących dziećmi Anieli, majątek stał się własnością Aleksandry z Moszczeńskich Krasickiej. Wtedy też zapewne powstało obecne założenie parkowo – dworskie oraz wybudowano pierwotny pałac w formie wiejskiej willi w tzw. „guście włoskim”. Założenie to zlokalizowano na terenie dawnego lasu plebańskiego, wykupionego z dóbr kościelnych już w 1809 roku przez T. Radońskiego na rzecz folwarku, 2 połowa XIX w. to okres stabilizacji i rozkwitu majątku pod zarządem Krasickich. W latach 1870-1880 następuje „neogotycka” przebudowa pałacu. Wystawiono pośrodku wieżę w typie belwederu, zmieniono organizację wnętrz. Rozpoczęto prace regulacyjne w parku, dodano małą architekturę. W 1895 roku majątek nabywa Filip Pawłowski, zaś trzy lata później Mikołaj Tylman. Nowy właściciel remontuje pałac, buduje nowe ogrodzenie wokół całego założenia, sadzi linię kasztanowców wzdłuż drogi. Ok. 1920 roku dość mocno zadłużony majątek kupuje W. Chrzanowski. Kolejnym właścicielem, w roku 1935, zostaje Zoraster Morzycki. Po II wojnie światowej majątek przechodzi na rzecz Skarbu Państwa. W 1967 r. dobudowano do pałacu nowe skrzydło z tarasem od strony zachodniej. Od roku 1979 mieścił się tutaj Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy Zarządu Wojewódzkiego ZSMP. Obecnie stanowi własność prywatną.

Plan pałacu oparty jest o regularny prostokąt, z ryzalitem na osi od strony wschodniej, z prowadzącymi do niego jednobiegowymi schodami. Bryłę tworzy dwukondygnacyjny prostopadłościan korpusu z ryzalitem od wschodu, zamkniętym trójkątnym naczółkiem, ujętym pilastrami, z trzema otworami arkadowymi, nakryty dachem płaskim oraz czworoboczną wieżą z krenelażem,

w narożach stylizowane ośmioboczne wieżyczki.

Park otaczający pałac posiada charakter krajobrazowy. Granice jego wyznaczone są od zachodu brzegiem jeziora, od północy- granicą łąk, od wschodu - linią drogi, od południa zaś – biegiem drogi i zabudowaniami dawnego folwarku i wsi. Zachowany do dziś układ przestrzenny parku zawiera w zasadzie wszystkie jego pierwotne elementy, a więc lokalizację pałacu, układ podjazdu od strony południowo – wschodniej, widokowy skłon terenu w stronę jeziora i stawu oraz masywy drzewostanu i stare pojedyncze, lub w grupach drzewa, pełniące funkcje widokowych kulis. Z lat 80. XIX w. pochodzi bieg drogi dojazdowej z okrągłym podjazdem od strony północno-wschodniej. Wewnętrzna przestrzeń i kompozycja parku zakłócona jest w dość znacznym stopniu samosiejkami, odrostami i żywiołowymi nasadzeniami z ostatnich dziesięcioleci. Rolę dezintegracyjną układu pełni również nowe budownictwo (murowane pawilony turystyczne) wprowadzone w latach 70. XX w. Planowany jest remont pałacu i rewaloryzacja założenia parkowego. Właściciel obiektu posiada dokumentację uzgodnioną z konserwatorem zabytków.

MIECZOWNICA – ZESPÓŁ PAŁACOWY

Mieczownica wzmiankowana w księgach wieczystych w roku 1894. Jego właścicielem był wówczas Janusz Chrzanowski, budowniczy pałacu i założyciel stadniny koni. W roku 1910 dobra przejął syn Mieczysław, a od 1919 r. wnuk Władysław Chrzanowski. Po drugiej wojnie światowej stadnina koni, pałac i park przeszły w zarząd państwowy. W 1958 r. utworzono tu Przedsiębiorstwo Hodowli Zarodowej Stadnina Koni Mieczownica. W 1994 r. stadnina została przekształcona w Spółkę z o.o. Stadnina Koni Mieczownica. Obecnie własność prywatna.

Pałac murowany z cegły, założony na planie wydłużonego prostokąta z dwukondygnacyjnym ryzalitem w części południowo-zachodniej poprzedzonym gankiem mieszczącym główne wejście do budynku, przechodzącym w wystawę zwieńczoną attyką. Budynek jednokondygnacyjny, podpiwniczony, dachy dwuspadowe i płaskie kryte papą. We wschodnie skrzydło wtopiona trójkondygnacyjna wieża na planie kwadratu o bogato dekorowanych elewacjach zwieńczonych fryzem ząbkowym. Otwory okienne prostokątne w obramieniach w formie pilastrów, zwieńczone naczółkami, poniżej prostokątne płyciny. Elewacje bogato dekorowane żłobkowanymi pilastrami, profilowanymi gzymsami, kolumnkami, boniowanymi pasami, naczółkami. Kompleksowy remont pałacu przeprowadzony w latach 1977-1979. Stan zachowania dostateczny.

Park założony w k. XIX w. w stylu krajobrazowym. Dzisiejsze założenie parkowe znacznie odbiega od stanu pierwotnego (wycięto sędziwy drzewostan, głównie po stronie północnej parku). Duże zmiany zaszły w składzie gatunkowym i rozmieszczeniu drzewostanu. Pomimo zmian, w parku dają się odczytać wyraźne grupy drzew, rozległe polanki, trawniki, a także drzewa pojedyncze wokół pałacu, stawy w północnej części założenia. Park utrzymany w dostatecznym stanie. Właściciel posiada dokumentację na kompleksową rewaloryzację założenia parkowego.

Folwark usytuowany jest w bezpośrednim sąsiedztwie założenia rezydencjonalnego. Z budynków wpisanych do rejestru zabytków wymienić należy stajnię z 1880 r., usytuowaną na południowym skraju podwórza gospodarczego, w wolnej zabudowie, z wybiegiem od strony zachodniej. Konstrukcja ścian z kamienia i gliny, tynkowana. Stajnia posadowiona na rzucie prostokąta, tworzy bryłę prostopadłościenną, jednokondygnacyjną, nakrytą dwuspadowym dachem pokrytym dachówką karpiówką. Stan zachowania dostateczny.

Spichlerz z 1870 r. usytuowany jest na zachodnim skraju podwórza gospodarczego, na południe od pałacu. Konstrukcja ścian z kamienia i gliny. Plan spichlerza oparty o wydłużony prostokąt, z dostawionymi od północy schodami prowadzącymi do wejścia. Bryłę tworzy regularny prostopadłościan nakryty dwuspadowym dachem pokrytym dachówką karpiówką. Obiekt nieużytkowany w złym stanie.

OSTROWITE – ZESPÓŁ KOŚCIELNY

Kościół p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej wzniesiony został w latach 1917-1919 na miejscu poprzednich świątyń: drewnianego kościoła p.w. św. Szczepana z przełomu XIII i XIV w. i drugiego z 1639 r. Murowany z cegły na cokole z ciosów kamiennych, o elewacjach pozostawionych w cegle z wyjątkiem otynkowanych ościeży, opasek i węgarów okiennych, płycin i portalu. Kościół orientowany, jednonawowy. Nawa z transeptem o płytkich ramionach, od wschodu zamknięta trójbocznie, z wyodrębnionym, prosto zamkniętym prezbiterium na osi. Od południa zakrystia, od północy kaplica z półkolistą apsydą. Od zachodu pięciokondygnacyjna wieża. Dachy kryte blachą. Elewacje artykułowane uskokowymi przyporami, półkolistymi płycinami, dzielone i zwieńczone profilowanymi gzymsami. Wnętrze nawy nakryte pozornym sklepieniem gwiaździstym, szeroko otwarte do ramion transeptu, w prezbiterium, kaplicy i kruchcie sklepienia krzyżowe.

Cmentarz przykościelny założony na przełomie XIII i XIV w. i od tego czasu był miejscem lokalizacji miejscowego kościoła. Od zachodu na teren cmentarza prowadzi trójosiowa brama. Teren cmentarza oddzielony od ulicy Szkolnej i Kościelnej murem oporowym, na którym ustawione jest ogrodzenie, wzdłuż którego rosną lipy i jesiony. Obecnie na cmentarzu nie ma zachowanych nagrobków. Zespół kościelny utrzymany w dobrym stanie.

SIERNICZE WIELKIE – ZESPÓŁ DWORSKI

Dwór zbudowany w 2 poł XIX w., przebudowany w pocz. XX w. Murowany z cegły, ściany otynkowane. Budynek założony na planie prostokąta, parterowy z dwukondygnacyjnymi, trójosiowymi ryzalitami na osi od strony wschodniej i zachodniej. Ryzalit zachodni rozczłonkowany pilastrami, zwieńczony frontonem, w osi główne wejście do budynku z otworem zamkniętym półkoliście. Od północy i południa niewielkie przybudówki. Budynek nakryty wysokim dachem naczółkowym pokrytym eternitem. Otwory okienne prostokątne w płaskich obramieniach z kluczem. Po 1950 r. budynek adaptowany do wymogów szkolnych, remontowany w l. 70. i 80 XX w. Od 2015 r. jest własnością prywatną. Nieużytkowany, niszczeje.

Oficina zbudowana ok. poł. XIX w., usytuowana przy dziedzińcu dworskim, na południowy zachód od dworu. Murowana z cegły, otynkowana, na cokole z kamienia polnego i cegły, założona na planie wydłużonego prostokąta, z niewielką przybudówką od strony wschodniej. Budynek parterowy, podpiwniczony, nakryty wysokim dachem naczółkowym pokrytym dachówką karpiówką. Elewacje gładkie, zwieńczone profilowanym gzymsem. Budynek jest własnością prywatną, utrzymany w dostatecznym stanie.

9. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie

Istotnym zagrożeniem dla elementów dziedzictwa materialnego są katastrofy naturalne, np. pożary, powodzie, wichury, które zwłaszcza w sytuacji złego zabezpieczenia zabytku mogą doprowadzić do fizycznej destrukcji obiektu.

Dużym zagrożeniem, mogącym ostatecznie spowodować całkowite zniszczenie zabytku, jest notoryczne zaniedbywanie bieżących napraw i zaniechanie koniecznych remontów, zwłaszcza obiektów znajdujących się w złym stanie technicznym. Powolne, ale długotrwałe pogarszanie się stanu technicznego zabytku prowadzi w nieunikniony sposób do destrukcji substancji zabytkowej i trwałej utraty części lub całości wartości bazowych. Przyczyną utraty wartości zabytków bywają też niefachowo prowadzone prace remontowe,

adaptacyjne lub rewitalizacyjne. Czasami zabytkowe budynki, choć widać, że poddane zostały pracom remontowym, są zadbane i w dobrym stanie technicznym, jednak w trakcie prac uległy znacznym przekształceniom negatywnie wpływającym na autentyczność obiektu i posiadane wartości. Zmiany te dotyczyć mogą wielu różnorodnych aspektów, np. zubożenie wystroju architektonicznego, zmiany formy i materiału stolarki okiennej i drzwiowej, zmiany pokrycia dachu, zmiany faktury i kolorystyki tynków elewacji. Ingerencje mogą dotyczyć również bryły budynku, np. poprzez zmianę formy dachu, rozbudowy, nadbudowy itp.

W zabytkowych parkach przyczyną degradacji wartości mogą być też zmiany kompozycyjne, np. nowe rozplanowanie ciągów komunikacyjnych lub niedostosowane do charakteru parku elementy małej architektury, a także nowe, wykonane z nieodpowiednich materiałów nawierzchnie dróg i alejek.

Do obszarów zagrożonych zaliczyć należy również dawne zespoły folwarczne. Brak nowych funkcji dla obiektów architektonicznych związanych z dawną zabudową folwarczną i niewielka możliwość wykorzystania starych budynków do nowoczesnej produkcji powoduje opuszczenie, a w konsekwencji niszczenie obiektów.

W przypadku historycznych struktur przestrzennych (zespoły budowlane oraz układy ruralistyczne) największe zagrożenia niosą zmiany związane z rozwojem miast czy wsi. Działania inwestycyjne, w wyniku których następują zmiany historycznie ukształtowanych kompozycji, m.in. rozplanowanie placów, przebieg ulic, linie zabudowy, komponowane układy zieleni, przekształcenia brył i gabarytów budynków, a także wprowadzanie w zabytkowy układ przestrzenny nowej, dysharmonijnej zabudowy powodują niekiedy nieodwracalne zmiany i całkowitą utratę wartości tych układów.

Jako warunek korzystnego wpływu dziedzictwa na wzmocnienie tożsamości społeczności lokalnej wskazuje się upowszechnienie wiedzy na temat lokalnych zabytków i ich wartości. Dlatego *Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami*, jako zagrożenie dla dziedzictwa kulturowego wymieniał również brak wiedzy, związany z niedostatecznie rozwiniętą edukacją na rzecz dziedzictwa, skutkujący „niedostatecznym zaangażowaniem społecznym w opiekę nad zabytkami”.

Najważniejszym jednak elementem są możliwości finansowania prac przy obiektach zabytkowych przez różne kategorie osób i instytucji nimi władającymi. Często realne potrzeby znacznie przekraczają kwoty nań przeznaczone. Element

finansowy w znaczący sposób hamuje realizację najciekawszych nawet projektów rewitalizacyjnych.

10. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

10.1. Gminna ewidencja zabytków

Przepisy art. 22 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakładają na wójta gminy obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków. Gmina Ostrowite wykonała w 2008 r. gminną ewidencję zabytków nieruchomych i zespołów stanowisk archeologicznych.

W 2021 r. planowana jest aktualizacja gminnej ewidencji zabytków zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych i wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem.

Gminna ewidencja zabytków będzie podlegała okresowej aktualizacji poprzez:

- wykreślanie z ewidencji zabytków nieruchomych obiektów, które zostały rozebrane, gruntownie przebudowane i utraciły już cechy zabytkowe – w porozumieniu z konserwatorem zabytków,
- uzupełnianie o zmiany stanu prawnego obiektu, jak aktualne formy ochrony - w porozumieniu z konserwatorem zabytków,
- uzupełnianie ewidencji zabytków nieruchomych o nowe obiekty, po otrzymaniu zawiadomienia konserwatora zabytków o wpisie do rejestru zabytków lub włączeniu ich do wojewódzkiej ewidencji zabytków.

10.2. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków

- włączenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć szkolnych w szkołach prowadzonych przez gminę
- organizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych, prezentacja najcenniejszych obiektów zabytkowych i ich historii,
- wydawanie i wspieranie publikacji, folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego,
- udostępnienie gminnej ewidencji zabytków i „Programu opieki nad zabytkami gminy Ostrowite na lata 2020-2023” oraz sprawozdań z ich realizacji na stronie internetowej Urzędu Gminy,
- uwzględnienie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu nowych tras turystycznych i ścieżek dydaktycznych,

- ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania dla celów turystycznych,
- opracowanie systemu informacji wizualnej w postaci ujednoliconych tablic zawierających krótką informację na temat historii obiektu,
- udział w szkoleniach i konferencjach poświęconych ochronie dziedzictwa kulturowego,
- współpraca z organizacjami pozarządowymi i instytucjami w zakresie popularyzacji ochrony dziedzictwa kulturowego,
- udział w imprezach – wystawach, targach, festynach historycznych – promujących region, w tym dziedzictwo kulturowe,
- organizacja i wsparcie konkursów oraz wystaw związanych z dziedzictwem kulturowym,
- popularyzacja dobrych przykładów rewaloryzacji obiektów zabytkowych na terenie gminy,
- współpraca z sąsiednimi samorządami w celu włączenia lokalnych szlaków turystycznych w system ponadregionalny,
- propagowanie idei społecznej opieki nad zabytkami, współdziałanie i współpraca ze społecznymi opiekunami zabytków.

10.3. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego

- informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków,
- merytoryczna pomoc właścicielom obiektów zabytkowych w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o środki na odnowę zabytków,
- udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków nie będących własnością Gminy Ostrowite; zasady określania dotacji określone zostały w Uchwale Nr XXXIII/219/2017 z dnia 8 sierpnia 2017 r.,

W latach 2017-2020 wsparcie finansowe otrzymały:

- 1) Parafia Rzymskokatolicka MB Częstochowskiej w Ostrowitem – prace konserwatorskie przy prezbiterium i ołtarzu głównym,
 - 2) Parafia Rzymskokatolicka Podwyższenia Krzyża Św. w Giewartowie – roboty budowlane, konserwacja wnętrza, prace konserwatorskie ołtarza bocznego w kaplicy,
- planowane jest coroczne wydzielanie określonych kwot na

dofinansowanie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków nie będących własnością Gminy,

- określenie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach ujętych w gminnej ewidencji zabytków,
- stworzenie samorządowego systemu preferencji finansowych dla właścicieli obiektów zabytkowych, np. zwolnienia z podatku od nieruchomości warunkowane podjęciem działań zmierzających do ich zabezpieczenia i konserwacji,
- zachęcanie prywatnych właścicieli do uporządkowania przestrzeni ogrodowej wokół zabytkowych budynków,
- kontynuacja działań zwiększających atrakcyjność przestrzeni wiejskiej, (nowe nawierzchnie, kompozycje roślinne, nowe nasadzenia drzew i krzewów, ławki, oświetlenie),
- współpraca z Parafią Ewangelicko-Augsburską i Wielkopolskim Stowarzyszeniem na Rzecz Ratowania Pamięci FRYDHOF przy porządkowaniu nieczynnych cmentarzy ewangelickich.

10.4. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

- wspieranie inicjatyw związanych z obsługą ruchu turystycznego,
- promocja szkolnictwa zawodowego w zakresie konserwacji zabytków i zawodów zanikających, np. kamieniarstwo, snycerstwo, kowalstwo, ludwisarstwo,
- prowadzenie prac porządkowych przy zabytkowych założeniach zieleni (parki, cmentarze) w ramach programu aktywizacji osób bezrobotnych,
- współpraca z urzędami pracy w zakresie szkolenia osób bezrobotnych w rzemiosłach związanych z tradycyjną sztuką budowlaną.

10.5. Określenie zasobów zabytkowych, które można wykorzystać do tworzenia np. tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych itp.

Do działań z zakresu opieki nad zabytkami należy również wytyczanie i utrzymywanie szlaków turystycznych, które stanowią jedną z form promocji dziedzictwa kulturowego i wykorzystania jego potencjału. Elementy dziedzictwa kulturowego osadzone w naturalnym otoczeniu stają się coraz istotniejszą składową oferty turystycznej. Obiekty dziedzictwa podnoszą przede wszystkim

atrakcyjność turystyczną i zwiększają konkurencyjność miejscowości w staraniach o przyjezdnych. Istotą tworzenia wszelkich szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych, konnych, kajakowych, nordic walking, itp.) jest cel, któremu mają służyć, zaś ów determinowany być musi atrakcyjnością miejsc i obiektów, przez które przebiega, bowiem w świecie współczesnej cywilizacji i wysokiej techniki poszukujemy naturalnej przyrody, bogactwa lasów, kryształowego powietrza i czystej wody. W pełnym napięć życiu poszukujemy „miłych wspomnień z dzieciństwa”, ojczystego krajobrazu, w którym odnajdujemy harmonię pól, a w nich, wiejskie dwory, kościoły, chałupy, wiejskie przydrożne kapliczki. Jednocześnie pobyt na wsi uczy szacunku do przyrody i dbania o nią, pokazuje jak ważna jest bioróżnorodność i zachowanie krajobrazu przyrodniczego. Również powrót do korzeni, poznanie dziedzictwa przodków staje się jedną z potrzeb, która może być zrealizowana także dzięki turystyce i jej części składowych.

Walory przyrodniczo-krajobrazowe gminy Ostrowite, ze szczególnie cennymi terenami objętymi ochroną krajobrazu, bogata flora i fauna, korzystne właściwości klimatyczne, interesujące obiekty architektury mieszkalnej i sakralnej, zanikające już w pejzażu wiejskim budownictwo gliniane, ślady wielokulturowości w postaci cmentarzy ewangelicko-augsburskich, unikalna lotnicza wieża nawigacyjna z lat 30. XX w., zagospodarowane turystycznie tereny przyjeziorne, bazy nurkowa i windsurfingowa, organizowane corocznie ogólnopolskie imprezy dla wodniaków, lokalne kulinaria popularyzowane przez miejscowe KGW, funkcjonująca stadnina koni i jej długoletnie tradycje, stanowią niewątpliwie atut turystyczny i poznawczy. Gmina jest też integralnie powiązana z gminami sąsiednimi, a współpraca w ramach Lokalnej Grupy Działania „Stowarzyszenie Unia Nadwarciańska” w Słupcy przynosi wymierne korzyści, w tym promujące region i jego tożsamość kulturową. Ma to ogromne znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania tak gospodarki, jak i wszelkich przejawów społecznej aktywności mieszkańców gminy, co przełożyło się m.in. na realizację projektów związanych z zasobami kulturowymi i historycznymi. Na terenie gminy przecinają się szlaki turystyczne, stanowiące formę związku między sąsiednimi gminami, dla których granice administracyjne nie stanowią przeszkody, lecz wręcz implikują nowatorskie rozwiązania w zakresie szeroko pojętego zaspokajania potrzeb społecznych. Szlaki te, tworzące system o dużym ładunku dydaktycznym, wiedą do najciekawszych pod względem przyrodniczo-krajobrazowym miejscowości, z uwzględnieniem obiektów zabytkowych wymienionych w poprzednich

rozdziałach. Są to szlaki rowerowy i krajobrazowe piesze:

- WOKÓŁ JEZIORA POWIDZKIEGO, rowerowy, niebieski, długości 35 km :Powidz – Przybrodzin – Ostrowo – Anastazewo – Naprusewo – Kania - Skrzynka Mała – Lipnica – Salamonowo - Kosewo – Giewartów – Kochowo – Polanowo – Powidz, trasa wiedzie przez wszystkie najbardziej atrakcyjne miejscowości wypoczynkowe położone nad jeziorem, m.in. obejmuje okazałe dęby w Kosewie i widok na Zatokę Kosewską, pomnikowy dąb "Sokół" w parku i pałac w Giewartowie oraz panoramę jeziora od strony Kochowa i Zatoki Polanowskiej. Na trasie liczne miejsca postojowe i tablice informacyjne;
- KRÓLEWSKI, pieszy, zielony, dł. 41,6 km: Krzyżówka – Gaj – Piłka – Skorzęcin – Plaża – Skorzęcin – Wiekowo – Powiedz – Polanowo – Kochowo – Mieczownica – Marcewo;
- Trasa piesza nr 1, dł. 13,5 km: Giewartów - Kosewo – Lipnica - Skrzynka - Salomonowo; trasa rozpoczyna się w miejscu ujścia rzeki Meszny do Jeziora Powidzkiego, przebiega drogami asfaltowymi i polnymi wzdłuż Jeziora Powidzkiego i poprzez lasy;
- Trasa piesza nr 2, dł. 75 km: Giewartów – Kosewo – Naprusewo – Lipnica – Kosewo - Giewartów; trasa również rozpoczyna się w miejscu ujścia rzeki Meszny do Jeziora Powidzkiego i wiedzie przez tereny podobnie jak trasa nr 1.

Jakość dotychczasowej oferty turystycznej może podnieść kolejny produkt np. tematyczny szlak kulturowy, dla którego utworzenia są szczególnie atrakcyjne wszelkie produkty regionalne związane z gastronomią, znane rody czy wydarzenia historyczne. Tereny cenne przyrodniczo zachęcają do utworzenia trasy konnej, nordic walking lub ścieżki dydaktycznej, jako źródła wiedzy związanej z występującymi tutaj okazami chronionej flory i fauny, zaprezentowanymi np. na fotogramach, ewentualnie punktów obserwacji ornitologicznych, jako dobry przykład turystyki fotograficznej i realizacji idei tzw. birdwatchingu. Gmina mogłaby także wykorzystać współczesną formę odkrywania i popularyzowania dziedzictwa kulturowego, jaką jest questing, czyli zwiedzanie z elementami gier terenowych, wyprawami odkrywców, warsztatami edukacji regionalnej i aktywnego wypoczynku. Ta atrakcyjna forma zwiedzania, niewymagająca inwestycji infrastrukturalnych – trasa zwiedzania nieoznaczona w terenie - łączy we współczesnej turystyce rozrywkę, zabawę z edukacją, emocje. Tematyka szlaków questingowych dotyczy lokalnego dziedzictwa

kulturowego, obiektów i miejsc mniej znanych, jednak z unikatową historią, co jest szansą dla małych miejscowości. Questing pozwala odkryć na nowo miejsca związane z lokalnym dziedzictwem przyrodniczym i kulturowym, zaktywizować lokalną społeczność poczynając od młodzieży szkolnej po seniorów, a także promować miejscowość np. wykorzystując miejsca i rocznice historycznych wydarzeń związanych z powstaniami, istniejącą niegdyś granicę między zaborami i związany z nią szlak przemysłowy, czy rody Chrzanowskich, Zakrzewskich - właścicieli ziemskich, osoby zasłużone dla rozwoju placówki oświatowej w Ostrowitem czy losy osób z grupy konspiracyjnej wydającej tajną gazetkę w czasie okupacji, itp.

To tylko niektóre z możliwości wypromowania tych terenów, które pozwoliłyby wzbogacić ofertę poznawczą walorów przyrodniczo – krajobrazowo - historycznych gminy, gdyż jej perspektywy rozwojowe wiążą się również z pełniejszym wykorzystaniem wspomnianych walorów dla celów turystycznych, jak również wyeksponowaniem istniejących zasobów zabytkowych.

Przy pomocy organizacji pozarządowych i w porozumieniu z właścicielami nieruchomości oraz konserwatorem zabytków wskazane byłoby wykonanie tablic informacyjnych i umieszczenie ich przy najcenniejszych obiektach zabytkowych w gminie.

Agroturystyka, dla której wręcz znakomite warunki posiadają niektóre gospodarstwa rolne i duża liczba gospodarstw świadczących tego typu usługi, to oczywisty atut, również zachęta do korzystania z niewątpliwych uroków poszczególnych zakątków gminy Ostrowite. Rozwój tej działalności pozarolniczej w gospodarstwach wiejskich może przyczynić się w znaczący sposób do zachowania pozostałości dawnych narzędzi gospodarczych, kuchennych, dawnych strojów, jako znacznika gospodarstwa agroturystycznego, formy wystroju, a zarazem propagowania historycznych tradycji regionu.

11. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Podmiotem formującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminy. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty związane z obiektami zabytkowymi, w tym również na mieszkańców gminy w celu wywołania w nich pożądanych zachowań prowadzących do realizacji zamierzonych celów. Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Ostrowite wykorzystane

zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, społeczne, koordynacji i kontroli.

1. Instrumenty prawne:

- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- dokumenty wydane przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych,
- uchwały Rady Gminy (miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, zwolnienia i ulgi dla właścicieli obiektów zabytkowych).

2. Instrumenty finansowe:

- środki własne zatwierdzone uchwałą Rady Gminy,
- dotacje,
- subwencje,
- dofinansowania.

3. Instrumenty społeczne:

- uzyskanie poparcia lokalnej społeczności dla programu poprzez sprawną komunikację,
- edukacja i tworzenie świadomości potrzeby istnienia i ochrony dziedzictwa kulturowego w lokalnej społeczności,
- współpraca z organizacjami społecznymi.

4. Koordynacja i kontrola

- gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania obiektów, prowadzonych pracach remontowych i konserwatorskich,
- utworzenie w ramach organizacyjnych Urzędu Gminy zespołu koordynującego realizację poszczególnych zadań wynikających z ustaleń programu opieki nad zabytkami.
- wewnętrzne okresowe sprawozdania z realizacji niniejszego programu.

12. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt gminy zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Gminy. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez radę gminy.

Do wykonania powyższego zadania utworzony zostanie zespół koordynujący, monitorujący niniejszy program poprzez:

- a) analizę i ocenę przebiegu realizacji,
- b) analizę i ocenę stopnia uzyskanych efektów.

Wykonanie sprawozdania powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji gminnego programu uwzględniającą:

- a) wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania programu opieki nad zabytkami,
- b) efektywność ich wykonania.

Dla założonych działań przyjęte zostaną m.in. następujące kryteria oceny realizacji programu:

- procentowy poziom wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansowa przyznanych dotacji na prace remontowo-konserwatorskie przy obiektach zabytkowych nie będących własnością Gminy,
- wartość pozyskanych środków finansowych na ochronę zabytków ze źródeł zewnętrznych,
- liczba planów zagospodarowania przestrzennego uwzględniających ochronę dziedzictwa kulturowego,
- liczba szkoleń i konferencji propagujących wiedzę na temat dziedzictwa kulturowego regionu,
- liczba szkoleń dla nauczycieli w zakresie wiedzy z zakresu dziedzictwa kulturowego regionu,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych,
- liczba publikacji, folderów i przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego,
- liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.

13. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

System finansowania zabytków został określony w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 71–83a), jej podstawowym wyróżnikiem jest rozdzielenie pojęcia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Do ochrony zabytków odnoszą się wszelkie czynności władcze podejmowane w tym zakresie przez organy administracji publicznej, natomiast opieka nad zabytkami polegająca na utrzymaniu ich we właściwym stanie technicznym należy do właścicieli i użytkowników zabytków. Tak więc to na właścicielu spoczywa

obowiązek właściwego zabezpieczenia i utrzymania obiektu zabytkowego oraz prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku.

Biorąc pod uwagę specyfikę prac remontowych i konserwatorskich przy zabytkach, finansowanie opieki nad zabytkami zostało wpisane w ogólny system finansów publicznych. Dzięki temu właściciel lub posiadacz zabytku, tzn. osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wpisanego do rejestru zabytków jako „sprawująca opiekę nad zabytkiem” może ubiegać się o przyznanie dotacji celowej z budżetu państwa. Dodatkowo w trybie określonym odrębnymi przepisami dotacje przy zabytku wpisanym do rejestru mogą być udzielane przez organy stanowiące gmin, powiatów lub samorządów województw.

Sposób i zakres udzielanych dotacji został szczegółowo opisany w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Do najważniejszych zapisów należy określenie, na jakie prace można uzyskać wsparcie finansowe. I tak dotacja może obejmować nakłady konieczne na (art. 77):

- 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- 5) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
- 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- 7) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- 8) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- 9) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- 10) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- 11) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- 12) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;

- 13) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- 14) uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
- 15) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- 16) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 7–15;
- 17) zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Wszystkie podmioty zobowiązane do finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków mogą ubiegać się o ich dofinansowanie ze środków m.in.:

1. Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Zasady finansowania opieki nad zabytkami określa ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 71-83a). Szczegółowe warunki i tryb udzielania dotacji określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2017 r., poz. 1674).

Program operacyjny *DZIEDZICTWO KULTUROWE* realizowany jest w ramach corocznie ogłaszanych priorytetów. Celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomości i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

Witryna internetowa: <http://www.mkidn.gov.pl>

2. Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych, Wydział Funduszu Kościelnego

Dotacje z Funduszu Kościelnego są udzielane wyłącznie na remonty i konserwację zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt (w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej,

instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.). Z Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących (takich jak np.: dzwonnice wolnostojące, krzyże) ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: obrazy, ikonostasy, stalle, epitafia, szaty i naczynia liturgiczne, instrumenty muzyczne, dzwony) oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wnętrz (takich jak np.: polichromie, freski, witraże i posadzki).

Witryna internetowa: <http://www.mswia.gov.pl>

3. Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest Wojewoda Wielkopolski. W ramach środków finansowych pozostających w dyspozycji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków można ubiegać się o dofinansowanie:

- nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, ustalonych na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji;
- nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, które zostały przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji. Wniosek ten wnioskodawca może złożyć po przeprowadzeniu wszystkich prac lub robót przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków określonych w pozwoleniu wydanym przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Witryna internetowa: <http://www.poznan.wuoz.gov.pl>

4. Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego, Departament Kultury

Dotacje udzielane są w ramach otwartego konkursu ofert na zadania publiczne Województwa Wielkopolskiego w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego - ochrona zabytków i opieka nad zabytkami. Z budżetu Województwa Wielkopolskiego mogą być udzielane dotacje celowe na prace lub roboty przy zabytku dostępnym publicznie, posiadającym istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub kulturowe. Dotacja może zostać udzielona do 70% ogółu nakładów na prace lub roboty. W uzasadnionych przypadkach, gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową lub gdy

wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, a także w sytuacji, gdy konieczne jest niezwłoczne podjęcie prac lub robót, może być udzielona dotacja do 100 % nakładów.

Witryna internetowa: <http://www.bip.umww.pl>

5. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu

Na zadania związane z ochroną i kształtowaniem przyrody. Pomocą finansową mogą być objęte działania konserwatorskie i adaptacyjne polegające na:

- 1) pracach pielęgnacyjnych drzew i krzewów,
- 2) usuwaniu drzew i krzewów (w tym samosiewów), po uzyskaniu stosownego zezwolenia,
- 3) przygotowaniu gruntu pod nasadzenia,
- 4) zakupie sadzonek roślin wieloletnich i ich nasadzenia,
- 5) wykonaniu trawników,
- 6) czyszczeniu lub modernizacji zbiorników wodnych i cieków,
- 7) pracach związanych z budową lub modernizacją ciągów komunikacyjnych (alejek), obiektów małej architektury (wyłącznie: ławki, kosze na śmieci, tablice edukacyjne),
- 8) zakupie, montażu i instalacji oświetlenia parkowego.

Witryna internetowa: <http://www.wfosgw.poznan.pl>

Działania o charakterze strategicznym i ponadregionalnym mogą liczyć na finansowanie z funduszy europejskich, m.in.

- 1) Programu Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020. Główne obszary, na które zostaną przekazane środki to: gospodarka niskoemisyjna, ochrona środowiska, przeciwdziałanie i adaptacja do zmian klimatu, transport i bezpieczeństwo energetyczne, ochrona zdrowia oraz dziedzictwo kulturowe. Priorytet nr 8. Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego: inwestycje w ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz zasobów kultury, np. instytucji kultury, szkół artystycznych.
- 2) Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Wielkopolskiego 2014 - 2020. Program składa się z 10 Osi Priorytetowych. W ramach Osi priorytetowej IV. Środowisko, Działanie 4.4. Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego, wyznaczono następujące poddziałania oraz cele:

Poddziałanie 4.4.1. Inwestycje w obszarze dziedzictwa kulturowego regionu;

Poddziałanie 4.4.2. Wydarzenia kulturalne;

Poddziałanie 4.4.3. Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego w ramach ZIT i OSI.

Cel tematyczny: Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami;

Priorytet inwestycyjny: 6 c Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

Cel szczegółowy działania: Zwiększona atrakcyjność obiektów kultury regionu poprzez interwencje skierowane na inwestycje chroniące ich stan.

3) Programu rozwoju Obszarów Wiejskich 2014 - 2020. Wsparcie finansowe można uzyskać w ramach działania pn. „Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego”, poddziałanie „Badania i inwestycje związane z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej”.

Wymienione źródła finansowania są wskazówką dla właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe informacje dotyczące rodzaju finansowanych zadań, uprawnionych wnioskodawców, trybu składania wniosków, kryteriów oceny i warunków rozliczenia można znaleźć na stronach internetowych instytucji udzielających pomocy finansowej.

PRZEWODNICZĄCY
RADY GMINY

Andrzej Świątek

RADA GMINY
62-402 OSTROWITE
ul. Lipowa 2, woj. wielkopolskie
tel. 63 276 51 61

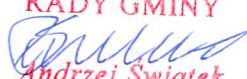
Uzasadnienie
do Uchwały Nr XXVIII/267/2020

RADY GMINY OSTROWITE

z dnia 29 września 2020 r.

Art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r., poz. 282 z późn. zm.) nakłada na jednostki samorządu terytorialnego obowiązek sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami. Rada Gminy przyjmuje program na okres 4 lat po uzyskaniu pozytywnej opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Załączony do niniejszej uchwały „Program opieki nad zabytkami gminy Ostrowite na lata 2020-2023” spełnia wymogi ustawowe i ma na celu przyczynić się do wyeksponowania poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego gminy, a także do zahamowania procesów degradacji i doprowadzenia do poprawy stanu zachowania zabytków na terenie gminy, jak również do podejmowania działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.

PRZEWODNICZĄCY
RADY GMINY

Andrzej Świątek

